

LAMK Lahden ammattikorkeakoulu
Lahti University of Applied Sciences

5. LUOKKALAISTEN KOKEMUKSIA VIESTINNÄSTÄ SOSIAALISESSA MEDIASSA JA TOIMINTAIDEOITA KIUSAAMISEEN PUUTTUMISEKSI

LAHDEN
AMMATTIKORKEAKOULU
Sosiaali- ja terveysala
Sosionomi AMK
Sosiaalipedagoginen varhais- ja nuorisokasvatus ja perhetyö
Opinnäytetyö
Kevät 2018
Vehviläinen Oona
Nurmela Linda

Tiivistelmä

Tekijät Vehviläinen, Oona Nurmela, Linda	Julkaisun laji Opinnäytetyö, AMK Sivumäärä 39 sivua, 3 liitesivua	Valmistumisaika Kevät 2018
Työn nimi 5. luokkalaisten kokemuksia viestinnästä sosiaalisessa mediassa ja toimintaideoita kiusaamiseen puuttumiseksi		
Tutkinto Sosiaalipedagogisen varhais- ja nuorisokasvatuksen ja perhetyönpolku, sosionomi		
<p>Opinnäytetyössä tutkittiin Möysän ja Kirkonkylän koulujen viidennen luokan oppilaiden kokemuksia viestinnästä sosiaalisessa mediassa. Tutkimuksen tavoitteena oli selvittää haastattelemalla, mitä oppilaat sosiaalisessa mediassa viestivät, minkälaisissa viestintäpalveluiden ryhmissä he ovat mukana ja miten ryhmät muodostuvat. Tavoitteena oli kehittää toimintaideoita sosiaalisen median viestintäpalveluiden kautta tapahtuvaan kiusaamiseen puuttumiseksi oppilaiden näkökulmasta. Lisäksi opinnäytetyössä esiintyy oppilaiden kokemuksia liittyen viestinnän sävyeroihin ja epäasialliseen viestintään. Opinnäytetyön tarkoituksena oli selvittää koululaisten sosiaalisten suhteiden muodostumista ja vuorovaikutusta sosiaalisessa mediassa Lahden kaupungin hyvinvointiryhmän kehittämistyön tueksi.</p> <p>Opinnäytetyö on laadullinen tutkimus. Aineistonkeruu tapahtui teemahaastattelun avulla. Haastatteluiden teemat ja teemoihin liittyvät kysymykset oli mietitty etukäteen, mutta haastattelutilanteessa kysymysten järjestystä oli mahdollista muuttaa. Kokonaisuus muodostui kolmesta teemasta, joiden alla oli yhteensä 11 kysymystä ja yksi Case-työskentely. Haastattelut toteutettiin ryhmähaastatteluina, jolloin kummastakin luokasta muodostettiin neljä ryhmää. Tutkimukseen osallistui yhteensä 41 oppilasta, 18 Kirkonkylän koulusta ja 23 Möysän koulusta. Haastattelut litteroitiin ja analyysimenetelmänä käytettiin teemoittelua.</p> <p>Tulosten perusteella voidaan todeta, että oppilaat käyttävät sosiaalisen median viestintäpalveluista eniten WhatsAppia. Ryhmien muodostumisessa ei ollut selkeää tapaa, mutta niitä muodostetaan huvikseen tai tietyn tarkoituksen mukaan. Viestien sisältö koostuu kuvista, teksteistä ja videoista. Oppilaiden kokemusten perusteella nettikiusaamista esiintyy vähän, mutta väärinymmärryksiä sen sijaan enemmän. Kiusaamistilanteissa eniten luotetaan opettajaan ja omiin vanhempiin, oppilaat nostivat esiin myös poliisin roolin. Opinnäytetyön tulokset ovat Lahden kaupungin itäisen palvelualueen hyvinvointiryhmän ja koulujen opettajien hyödynnettävissä.</p>		
Asiasanat sosiaalinen media, viestintä, verkkoyhteisö, nettikiusaaminen, mediakasvatus		

Abstract

Author(s) Vehviläinen, Oona Nurmela, Linda	Type of publication Bachelor's thesis	Published Spring 2018
	Number of pages 39 pages, 3 pages of appendices	
Title of publication Fifth graders' experiences of communication in social media and ideas how to intervene in cyberbullying		
Name of Degree Social pedagogy for early childhood and youth education and family work		
Abstract <p>This bachelor's thesis deals with fifth graders' experiences of communication in social media. The aim of the study was to discover what kind of content the students share in communication applications, what kind of communication groups they use and how those groups are formed. In addition, the aim was to develop ideas from students' perspective on how to intervene in cyberbullying. The thesis contains the students' experiences of misunderstood messages and inappropriate behavior in communication groups. The objective was to acquire knowledge about the formation of social relations and interaction in social media. The study was conducted in order to support welfare work among children and adolescents in Lahti.</p> <p>The thesis was done using qualitative methods of research. The data of the study was collected with theme interviews. There were three themes, and 11 questions and one case study for each theme. The interviews were carried out as group interviews. Four groups were formed from each class. A total of 41 students participated in the study, 18 students from school Kirkonkylä and 23 students from school Möysä.</p> <p>The research showed that the most common application to use is WhatsApp. There is no specific pattern for forming groups. The groups are formed for pleasure or in order to share important things. Messages contain text, images and videos. Based on the answers, interviewed students have not experienced cyberbullying almost at all. However, misunderstandings are more common. The students' wish was that parents and teachers intervene in cyberbullying. They would also trust the police. The results of this study can be used for Lahti welfare work and by teachers in schools.</p>		
Keywords social media, communication, online community, cyberbullying, media education		

SISÄLLYS

1	JOHDANTO.....	1
2	SOSIAALINEN MEDIA.....	2
2.1	Sosiaalisen median määritelmä.....	2
2.2	Nuorten suosimat palvelut.....	3
2.3	Opettajat ja vanhemmat mediakasvattajina.....	4
3	SOSIAALISET SUHTEET VERKOSSA.....	8
3.1	Viestintä ja vuorovaikutus.....	8
3.2	Yhteisöllinen media.....	10
4	SOSIAALISEN MEDIAN VARJOPUOLI.....	13
4.1	Nettikiusaaminen.....	13
4.2	Nettikiusaamiseen puuttuminen ja ennaltaehkäisy.....	15
5	OPINNÄYTETYÖPROSESSI.....	17
5.1	Tarkoitus ja tavoite.....	17
5.2	Toimeksiantaja ja kohderyhmä.....	17
5.3	Tutkimusmenetelmä.....	18
5.4	Aineistonkeruu.....	18
5.5	Aineiston analysointi.....	20
6	TULOKSET.....	23
6.1	Viestintäpalvelut ja ryhmien muodostuminen.....	23
6.2	Viestinnän sisältö.....	24
6.3	Kiusaaminen ja siihen puuttuminen.....	26
6.4	Johtopäätökset.....	28
7	POHDINTA.....	31
7.1	Eettisyys.....	31
7.2	Luotettavuus.....	32
7.3	Hyödynnettävyys.....	33
	LÄHTEET.....	35
	LIITTEET.....	39

1 JOHDANTO

Lasten ja nuorten elämä näyttää hyvin erilaiselta kuin toistakymmentä vuotta sitten. Nykypäivän lapset ja nuoret ovat syntyneet tietokoneiden ja matkapuhelimien aikakaudella. On itsestään selvää omistaa oma puhelin, ja se on kiinteä osa jokapäiväistä elämää. Eletään viestintäteknikan muodostamassa ympäristössä, jolloin internet on nuorille tärkein yhteydenpitoväline. (Thorslund 2009, 9, 17.) Älypuhelimien välityksellä yhteydenpito luokkavereihin jatkuu koulupäivän ja kotiintuloaikojen jälkeenkin (Kupiainen, Uusitalo & Vehmas 2011, 93). Koululaiset kuuluvat erilaisiin pikaviestintäpalveluiden kautta muodostuneisiin keskusteluryhmiin. Tämä aiheuttaa haasteita niin koulussa kuin vapaa-ajalla. Netti-kiusaaminen nousee väistämättä ongelmaksi, kun sitä voidaan toteuttaa milloin ja missä vain. Kenen tehtävä on puuttua sosiaalisen median välityksellä tapahtuvaan kiusaamiseen ja miten.

Sosiaalinen media muuttuu vauhdilla, ja voidaan olettaa, että muutokset jatkuvat edelleen. Palvelut, joita lapset ja nuoret käyttävät vaihtuvat nopeasti. (Kupiainen ym. 2011, 93, 144.) On vaikea pysyä perässä, mitä palveluita käytetään ja mitä niissä tehdään, vaikka syytä olisi. Useampaan palveluun on ikäraja, joita kaikki eivät noudata. On vanhempien vastuulla seurata, missä lapset ja nuoret liikkuvat sosiaalisessa mediassa. Eri sukupolvien välille ei kuitenkaan ole syytä vetää liian tiukkaa rajaa, koska lasten vanhemmat ovat myös ahkeria median käyttäjiä (Kupiainen ym. 2011, 137).

Opinnäytetyö käsittelee Möysän ja Kirkonkylän koulujen 5. luokan oppilaiden kokemuksia viestinnästä sosiaalisessa mediassa ja heidän näkemyksiään kiusaamiseen puuttumisesta. Toimeksianto opinnäytetyölle on tullut Lahden kaupungin itäisen palvelualueen hyvinvointiryhmän toimesta. Se oli laaja ja sisälsi paljon kysymyksiä sosiaalisen median käytöstä. Toimeksiantaja nosti erityisesti esiin viestinnän sosiaalisessa mediassa, siihen liittyvät sävyerot ja kiusaamisen. Opinnäytetyön tavoite ja rajaus täsmentyi näiden pohjalta.

Opinnäytetyön teoriaosuus koostuu kolmesta osasta: ensimmäinen osa käsittelee sosiaalista mediaa, sen palveluita sekä opettajien ja vanhempien roolia mediakasvattajina. Yhtä lailla, kun lapsi oppii yhteiskunnassa selviytymistä ja kulttuurimme sääntöjä, on syytä opettaa toimimaan verkossa (Haasio 2016, 8, 12). Aikuisina, huoltajina ja kasvattajina meillä on vastuu lisätä lasten ja nuorten tietoutta, jolloin mediakasvatus nousee merkitykselliseksi. Toinen osio käsittelee viestinnän ja vuorovaikutuksen sekä yhteisöllisyyden merkitystä sosiaalisessa mediassa. Kolmannessa osuudessa käsitellään haitalliseksi nousutta netti-kiusaamista, siihen puuttumista sekä ennaltaehkäisyä.

2 SOSIAALINEN MEDIA

Sosiaalinen media on käsitteenä laaja ja pitää sisällään monia asioita ja erilaisia toimintoja. Sosiaalinen media kuvataan usein nimeämällä erilaisia palveluita eli sovelluksia. (Lietsala & Sirkkunen 2016, 2.) Sosiaalinen media koskettaa yhä nuorempia ikäluokkia, joten kasvattajilta vaaditaan enemmän osaamista. Vanhempien ja opettajien tulee olla tietoisia siitä, mitä lapset sosiaalisessa mediassa tekevät ja mihin asioihin he tarvitsevat opastusta. Tämä luku käsittelee sosiaalista mediaa sekä kasvattajien roolia mediakasvattajina.

2.1 Sosiaalisen median määritelmä

Sosiaalisen median käsite yleistyi Suomessa vuonna 2009, mikä on hieman aikaisemmin kuin useassa muussa maassa. Aluksi sosiaalinen media määriteltiin luettelemalla erilaisia palveluita, joiden sanottiin olevan osa sosiaalista mediaa. Sosiaalisen median käsitteestä puhutaan useassa eri lähteessä sateenvarjokäsitteenä. Se viittaa juuri tähän periaatteen, että sille annetaan käsitteen alla erilaisia merkityksiä tai sosiaalinen media kuvataan vain luettelemalla erilaisia palveluita tai käytänteitä. (Pönkä 2014, 34, Lietsala & Sirkkunen 2016, 2.) Stowellin (2017, 24) mukaan sosiaalisesta mediasta puhutaan silloin, kun tarkoitetaan verkkosivuja tai sovelluksia, joissa käyttäjillä on mahdollisuus tuottaa ja jakaa mm. kuvia ja videoita ihmisten kanssa. Stowell mainitsee myös verkkopelit sosiaalisiksi mediaksi niiden chat-ominaisuuksien takia. Jussi-Pekka Erkkola määrittelee pro gradu-tutkielmassaan sosiaalisen median prosessina, jossa käyttäjät rakentavat yhteisiä merkityksiä sisältöjen, yhteisöjen ja verkkoteknologian avulla, joiden kautta sosiaalinen media rakentuu. (Erkkola 2009, 88.) Sosiaalisen median sovellukset ja palvelut perustuvat yleensä käyttäjien tuottamaan sisältöön (Pönkä 2014, 34).

Sosiaalisessa mediassa aineistoa jaetaan omaksi iloksi. Aineisto on joko itse luotua tai toisilta kopioitua. Sosiaalinen media perustuu vapaaehtoisuuteen ja usein ilman taloudellista hyötyä. Sosiaalinen media toimii yhteisöjen, ryhmien ja perheiden lähellä tai sisällä (Lietsala & Sirkkunen 2016, 3-4, 8). Sen avulla voidaan pitää yhteyttä itselle tärkeisiin henkilöihin, kuten perheenjäseniin, ystäviin tai harrastusten kautta tutuiksi tulleisiin (Pönkä 2014, 30, 34).

Sosiaalisen median palveluissa sisältö voi olla julkista, tai käyttäjä voi itse määrittellä, kuka sisällön näkee. Käyttäjän jakama sisältö voi olla nähtävillä hänen tutuilleen tai hänen kutsumilleen henkilöille. Joitain sosiaalisen median alustoja voidaan käyttää jopa niinkin, että sisällön näkee ainoastaan käyttäjä itse. Käyttäjä voi kuluttaa sisältöjä silloin kun hänelle itselleen sopii. (Lietsala & Sirkkunen 2016, 19.)

2.2 Nuorten suosimat palvelut

Puhuttaessa sosiaalisen median palveluista käytetään usein nimitystä sovellus. Sosiaalisen median palveluilla tarkoitetaan verkkopalveluita esimerkiksi mobiililaitteiden pikaviesti- ja chat-sovelluksia sekä muita sovelluksia, joissa sosiaalisen median toiminnot ovat hallitsevia. Kyseiset sovellukset perustuvat keskusteluun, sisältöjen tuottamiseen ja jakamiseen sekä verkostoitumiseen. Sosiaalisen median palveluiksi voidaan kuitenkin kutsua myös web-pohjaisia palveluita. Monia pikaviesti sovelluksia voi käyttää myös www-sivustojen kautta. Alunperin www-pohjainen sivusto on myöhemmin saattanut siirtyä myös mobiililaitteiden sovellusten kautta käytettäväksi. (Pönkä 2014, 36.) Sosiaalisen median palveluita syntyy nopealla tahdilla, mutta niitä myös tippuu pois käytöstä (Ahonen, Kormilainen & Ijäs 2016, 105). Sosiaalisen median yksi tunnusomainen piirre onkin nopea muutos (Pönkä 2014, 18).

Sosiaalisen median palvelut perustuvat usein kaveriverkoston luomiseen (Stowell 2017, 29). Ebrandin tutkimuksen mukaan suomalaisten nuorten keskuudessa sosiaalisen median palveluista suosituimpia ovat WhatsApp, YouTube, Facebook, Instagram, Spotify, Snapchat, Facebook Messenger, Skype, Twitter ja Steam. Tutkimukseen vastanneista nuorista 88 % käyttää WhatsAppia, 85% YouTubea ja 81% Facebookia, 72 % instagramia ja 60% Snapchattia. Ebrandin tutkimuksessa esiin nousi, että WhatsApp on nuorten keskuudessa tärkeimmäksi koettu palvelu. (Ebrand 2016.)

Opinnäytetyön kohderyhmän käyttämiä palveluita ovat Facebook, Instagram, Snapchat, WhatsApp ja YouTube. WhatsApp on yksi käytetyimmistä pikaviestipalveluista. Sitä käyttävät niin koululaiset kuin heidän vanhempansakin. Sosiaalisen median palveluista WhatsApp on kolmanneksi suurin. Tämän pikaviestipalvelun viestit ovat lähes ilmaisia ja ovat siksi korvanneet tekstiviestit lähes kokonaan. Sinne voi perustaa erilaisia ryhmäkeskusteluita, joiden ylläpito-oikeudet ryhmä voi itse määrittää. Perinteisessä WhatsApp ryhmässä kaikki ryhmän jäsenet on liitetty keskusteluun, jossa kaikki voivat olla äänessä. Hyvä esimerkki tämän tyylisestä ryhmästä on koululuokka. (Ahonen ym. 2016, 109–110.)

Instagram on enemmänkin kuvanjakopalvelu, kuvien lisäksi siellä jaetaan videoita. Kuvia koristellaan erilaisten filttareiden tai muokkausten avulla. Käyttäjät etsivät erilaisia ihmisiä ja asioita aihetunnisteiden eli hashtagien avulla. Facebookista poiketen Instagram ei perustu niinkään tuttujen ihmisten seuraamiseen vaan omien kiinnostusten kohteiden kautta seurataan henkilöitä. Instagramissa pystyy nykyään lähettämään myös yksityisviestin Instagram Directin kautta. (Ahonen ym. 2016, 93.)

SnapChat on ollut aluksi pikaviestipalvelu, jossa käyttäjän lähettämät viestit eli kuvat ovat olleet nähtävillä vain kerran. Silloin mahdollistui myös arkaluontoisten kuvien lähettäminen, koska kuvat katosivat vastaanottajan yhden katselukerran jälkeen. Nykyään tämän ominaisuuden lisäksi siellä voi lisätä videon tai kuvan MyStory-toimintoon, jolloin video jää vuorokaudeksi toisten nähtäville. Snapchatin avulla käyttäjät pitävät ikään kuin videopäiväkirjaa itsestään. Snapchatin lisäksi myös YouTube perustuu videosisältöihin. Nykypäivänä tubettajat ovat julkisuuden henkilöitä. Tubettajat luovat sisältöä omille YouTube-kanavilleen. YouTube on monille nuorille tärkein seurattava sosiaalinen media. Tubettajien videoiden lisäksi YouTubessa voi katsella myös muita videoita kuten musiikkivideoita ja kommentoida niitä. (Ahonen ym. 2016, 102–104, 110–111.)

Facebookissa vuorovaikutus tapahtuu sovellusten, yksityisviestien tai käyttäjien seinien välityksellä. Siellä voi liittyä erilaisiin ryhmiin, verkostoihin tai tapahtumiin sekä kutsua toisia sellaisiin. (Pönkä 2014, 22.) Facebook perustuu yleensä ihmisten tuttuuteen (Ahonen ym. 2016, 93). Facebook on hyvä esimerkki siitä, kuinka www-sivusto on myöhemmin tullut sovellukseksi, jonka voi ladata mobiililaitteeseen (Pönkä 2014, 36). Sosiaalisen median palveluissa, kuten Facebookissa, voi yhdistyä monta eri ominaisuutta. Käyttäjät voivat keskustella keskenään chat-toiminnon kautta, chat-keskustelussa voi olla useampikin kuin kaksi henkilöä. Sen lisäksi keskustelua voi tapahtua suljetuissa tai kaikille avoimissa ryhmissä. Keskustelu mahdollisuuden lisäksi Facebookissa voi mm. pelata erilaisia pelejä. Myös Instagram mahdollistaa useamman erilaisen toiminnon kuten viestien lähettämisen sekä kuvien jakamisen. (Kupiainen ym. 2011, 91.)

2.3 Opettajat ja vanhemmat mediakasvattajina

YK:n lasten oikeuksien sopimus toimii arvopohjana mediakasvatukselle. Mediakasvatus nähdään siis lasten ja nuorten oikeutena. Sopimuksen mukaan lapsella on oikeus saada tietoa, tuottaa itse tietoa, ilmaista itseään, tutustua kulttuurielämään ja taiteeseen sekä tulla suojelluksi. Mediakasvattajan tulee huomioida lasten ja nuorten erilaiset lähtökohdat, tarpeet ja ikävaihe. Lapsi tai nuori tulisi nähdä aina aktiivisena toimijana. Kriittiset tulkintataidot ovat etenkin sosiaalisen median myötä nykypäivänä välttämättömiä. Näillä tarkoitetaan kykyä analysoida ja ymmärtää erilaisia mediasisältöjä. Peruskysymyksinä toimii, kuka viestii, mitä viestitään, kenelle ja miksi tai mitä jätetään sanomatta. (Mediakasvatus 2014.)

Mediakasvatusseuran mukaan mediakasvatuksella tarkoitetaan tietoista, tavoitteellista ja suunnitelmallista toimintaa, jonka avulla kehitetään valmiuksia toimia mediaympäristössä. Mediakasvatuksen avulla opetellaan toimimaan mediassa eettisesti oikein ja pohtimaan omaa suhdetta mediaan.

Mediakasvatuksen avulla voidaan opetella kunnioittavaa vuorovaikutusta verkossa. (Mediakasvatusseura 2014.) Haasio (2016, 91–96) kuvaa mediakasvatusta yksinkertaistettuna: “Mediakasvatuksen tavoitteena on saada lapset ja nuoret ymmärtämään, mitä on verkon viisas käyttö.” Usein kuvitellaan, että kyky tuottaa viestejä sosiaaliseen mediaan on helppoa ja yksinkertaista. Totuus on kuitenkin toinen. Vanhempien on mahdollista asentaa tietokoneisiin, älypuhelimiin ja tableteille estoja, lapsilukkoja ja rajoitteita. Estot eivät ole kuitenkaan ratkaisu lasten ja nuorten sosiaalisen median käyttöön, vaan tarvitaan mediakasvatusta.

Vanhempien ja opettajien rooli mediakasvattajina on tärkeä. Ebrandin tutkimuksen mukaan nuoret käyttävät sosiaalista mediaa niin kotona kuin koulussa. Suurin osa käyttää kotona, mutta jopa 71% sanoi käyttävänsä sitä koulussa. Tämä osoittaa sosiaalisen median käyttömahdollisuuden missä tahansa. Kyselyyn vastanneista nuorista jopa 71% toivoi sosiaalisen median opetusta kouluihin, erityisesti vastuullisuudesta sekä kuinka sosiaalisessa mediassa tulisi käyttäytyä. (Ebrand 2016.) Mediakasvatus on kuulunut osana perusopetuksen opetussuunnitelmaa jo vuodesta 1970 lähtien. Sen merkitys on kuitenkin vaihdellut vuosien saatossa. Uudessa vuonna 2016 voimaan tulleessa perusopetuksen opetussuunnitelmassa mediakasvatus on huomioitu monilukutaito sekä tieto- ja viestintätekniikan osaamisessa. Molemmat ovat osa seitsemää laaja-alaista osaamisaluetta. (Honkanen 2017, 4–5.)

YK:n lasten oikeuksien sopimus ja suomen laki ohjaavat mediakasvattajan eettisiä periaatteita. Lisäksi opettajien työtä mediakasvattajana ohjaa ammattieettiset ohjeet ja yhteisön omat arvot. Opettajan tehtävä on toimia eettisesti ja moraalisesti kestäväällä tavalla. Mediakasvattajana opettaja vaalii tasa-arvoa ja yhdenvertaisuutta arvostamalla lapsen tai nuoren osaamista ja kokemusmaailmaa. Opettajan tulee olla utelias ja tietoinen uusista ilmiöistä sekä kehittää omaa tietoutta. Mediakasvattajan tulee olla avoin omasta mediasuhteestaan. (Mediakasvatusseura 2017.)

Opettajan rooli on ennen kaikkea olla tuki ja apu saarnaamisen ja pelottelun sijaan. Opettajan roolissa vuorovaikutus, dialogi ja pohtiva keskustelu korostuvat. Mediakasvattajana opettajan tehtävä on rohkaista oppilaita kysymään ja kyseenalaistamaan mediassa esiintyviä asioita. Opettajalla on oikeus ilmaista myös oma mielipide perusteluineen. Mielipiteiden purkaminen perusteluineen ja niiden ymmärtäminen antaa kokonaiskuvaa esimerkiksi siitä, miten ja miksi ihmiset voivat kokea saman asian eri tavalla. Eri aikakauden opettajille median merkitys voi olla hyvin erilainen. Aikaisemmat koulutukset sekä elämän- ja mediakasvatuskokemukset vaikuttavat siihen. Omista periaatteistaan voi joutua luopumaan, sillä nykyaika on erilaista, eikä välttämättä ole yhtä oikeaa tapaa nähdä ja suhtautua asi-

oihin. Parhaimmassa tapauksessa mediakasvatuksesta muodostuu kasvatusta oppilaan, opettajan ja mediakulttuurin vuorovaikutuksessa. (Sintonen 2003, 35–37.)

Vaikka mediakasvatus kuuluu osana opetussuunnitelmaa ja opettajilla on velvollisuus sen toteuttamisesta vastuuta ei voida jättää pelkästään koululle. Huoltajien tulisi olla kiinnostuneita, mitä nuoret tekevät koneella, millaista sisältöä katsovat tai jakavat. (Haasio 2016, 91–94.) Helposti ajatellaan, että pelkästään rajoittamalla sosiaalisen median käyttöä suojellaan lapsia sen vaaroilta, mutta kieltämällä kielletään samanaikaisesti keskeinen osa heidän sosiaalisista kontakteista. Kieltämisen sijaan lapsia tulisi kasvattaa ja ohjata toimimaan sosiaalisessa mediassa. On tärkeää, että vanhemmat itse hallitsevat sen käytön ja tuntevat sosiaalisen median mahdollisuudet, edut, uhkat ja vaarat. (Haasio 2013, 59.)

Digitalisaatio on väistämättä sidoksissa lähes kaikkeen, mitä lapset ja nuoret tekevät. Siksi vanhempien on perehdyttävä aiheeseen oli se kiinnostavaa tai ei. On lapsen oikeus tietää, mitä tehdä tilanteessa kun kaverin kännykästä näkyy esimerkiksi pelottavia asioita. (Irisvik & Utriainen 2017, 12.)

Vanhemmat toimivat roolimalleina. Aikuisten on siis syytä kohdistaa katse osittain itseensä ja pohtia omaa median käyttöä. Vanhempia syylistetään aika ajoin turhaan liiallisesta mediankäytöstä, mutta yhteisiä sääntöjä luodessa olisi niiden hyvä koskettaa myös aikuisia. Äkkiseltään sosiaalinen media voi viedä aikuisen huomion lapsilta pitkäksi aikaa, mutta vastuullinen vanhempi osaa arvioida oman ruutuajankansa lasta kunnioittaen. Pelkästään kännykkään tuijottamisen sijasta voi olla hyvä kertoa tekemisestään lapselle. Esimerkiksi uutisten lukeminen, viestin lähettäminen tai kuvien katselu antaa informaationa enemmän ja samalla huomioi lapsen. Lapsia ei tule missään nimessä aliarvioida, sillä he ymmärtävät paljon. Lapset eivät aina osaa arvioida heille sopivaa mediasisältöä, jolloin vanhempien on tehtävä se heidän puolestaan. Avaintekijänä on kohtuukäyttö. (Irisvik & Utriainen 2017, 29–30, 42.)

Vanhempien tulisi nähdä lapsen medialaitteiden käyttö mahdollisuutena, sillä se on tilaisuus opettaa. Laitteiden myötä kasvamme digitaaliseen yhteiskuntaan. Vanhempien negatiivinen suhtautuminen tai kiinnostamattomuus teknologiasta näyttäytyy ongelmana. Vanhemmat menevät myös helposti osaamattomuuden taakse, jolloin lapsi jää yksin medialaitteiden käytön suhteen. Kukaan vanhempi ei voi näyttää samanlaista välinpitämättömyyttä esimerkiksi lapsen ravitsemuksen osalta. Mediakasvatukseen tulisikin suhtautua samoin. Vaikka vanhempia ei aina kiinnosta pelit tai uudet sovellukset, niin mediakasvatus on väylä oikeanlaiseen median käyttöön. Medialaitteiden käytön säännöt vaihtelevat opettajan ja vanhempien taitojen sekä digitalisaatio kiinnostuksen mukaan. Jokainen koulu, luokka ja perhe määrittää itse omat sääntönsä.

Tarvittaessa sääntöjä voidaan tiukentaa ja näin viestittää lapsille oikeanlaisesta etiketistä ja säännöistä esimerkiksi sosiaalisessa mediassa. (Irisvik & Utriainen 2017, 41,127.)

3 SOSIAALISET SUHTEET VERKOSSA

Sosiaalinen media on yksi yhteiskuntaa ja sosiaalisia suhteita lyhyessä ajassa muuttanut tekijä (Irisvik & Utrainen 2017, 161). Sosiaalinen media mahdollistaa sosiaalisten suhteiden luomisen ja vahvistamisen uudella tavalla. Sen lisäksi se on tuonut yhteisöllisyydelle uuden merkityksen. Ihmisillä on tarve yhteenkuuluvuuteen ja se on inhimillisen elämän perusta. Lapsi kasvaa vuorovaikutuksessa toisten kanssa. Vertaissuhteissa ominaista on hyväksytyksi tulemisen tunne, suhde ja yhteys toisiin ryhmän jäseniin, valta-asema ja maine. Vertaissuhteiden lisäksi ihmisellä on tarve ystävyysuhteeseen. Hyvä vastavuoroinen ystävyysuuhde suojaa torjutuksi tulemiselta ja kiusaamiselta. Ihmisten keskinäisen suhteen laatu ratkaisee. Suhteen tulee olla vuorovaikutuksellinen ja sallia laajat toiminta- ja vaikutusmahdollisuudet. Sosiaalisten suhteiden luomiseen tarvitaan sosiaalisia taitoja. Näitä ovat mm. empatia, vuorovaikutus- ja itsesäätelytaidot. Toiset tarvitsevat enemmän tukea taitojen kehittymiseen. Taidot harjaantuvat vuorovaikutuksessa, nykyään niitä tarvitaan entistä enemmän myös verkossa. (Haapasalo, Kirkkopelto & Repo 2016, 10-13).

3.1 Viestintä ja vuorovaikutus

Merilampi (2014, 81) kuvailee sosiaalista mediaa supermediaksi, koska se tarjoaa erilaisia vuorovaikutuksen mahdollistavia työkaluja ja palveluita. Lietsala ja Sirkkunen (2016, 19) esittelevät viisi eri tapaa, joilla ihmiset ovat vuorovaikutuksessa keskenään sosiaalisen median välityksellä. Niitä ovat luominen, jakaminen, arvioiminen, seurustelu ja kokeminen. Stowell (2017, 24) määrittelee sosiaalista mediaa ihmisten keskenään jakamien kuvien ja videoiden avulla, myös tämä määritelmä sosiaalisesta mediasta perustuu ihmisten väliseen vuorovaikutukseen erilaisten toimintojen kautta. Sosiaalinen media yhdistää erilaisia viestinnän muotoja. Tämä edellyttää monipuolista ja joustavaa medialukutaitoa. Viestinnän muodot ovat monimutkaisia ja päällekkäisiä. Tekstin lisäksi käyttäjän on ymmärrettävä mm. ikoneita, koodausta, ääntä ja tilaa. Lisäksi sosiaalisessa mediassa käytetään vieraita kieliä, kuten englantia. Nuoret käyttävät usein multimodaalisia viestintäkanavia, jotka mahdollistavat vuorovaikutteisen viestinnän. (Thomas 2007, Kupianen ym. 2011, 90 mukaan.)

Pönkä (2014, 11–12, 38–39) toteaa sosiaalisen median suosion vastaavan ihmisten syvempään sosiaalisuuden tarpeeseen. Erityisesti toisten ihmisten seuraaminen ja vuorovaikutus toisten kanssa verkossa on osoittautunut tärkeäksi. Tutkimuksien perusteella ihmisten yksi tärkeimmistä syistä sosiaalisen median käyttöön on yhteydenpito. Samoista aiheista kiinnostuneet löytävät toisensa helposti ja pystyvät luomaan ja ylläpitämään yhteyttä. Sosiaalisen median eri palveluissa on loppujen lopuksi aina kyse ihmisten välisestä

kohtaamisesta, vuorovaikutuksesta ja yhteisten merkitysten syntyemisestä. Vuorovaikutuksen kesto, muoto ja osallistujien määrä vain vaihtelee. Älypuhelimilla on merkittävä asema lasten ja nuorten vuorovaikutuksen kanavana. Puhelin toimii tärkeänä yhteydenpidon väylänä. Sosiaalisessa mediassa on mahdollisuus kommunikoida myös tuntemattomien kanssa, minkä seurauksena kaikki vuorovaikutus ei ole ongelmattonta. Riskeiksi muodostuvat epäsopivat mediasisällöt, vieraat ihmiset ja nettikiusaaminen. (Kupiainen ym. 2011, 81, 90–92.)

Viestintä sanojen, kuvien ja muiden tapojen kautta voi tapahtua reaaliaikaisesti tai viiveellä. Reaaliajassa se tapahtuu esimerkiksi erilaisten chattien kautta ja viiveellä puolestaan esimerkiksi YouTube-kommentointi osiossa. Viestintä sosiaalisessa mediassa poikkeaa muusta viestinnästä avoimuutensa, nopeutensa ja laajuutensa vuoksi. Viestintä sosiaalisessa mediassa tarjoaa parhaimmillaan hyviä mahdollisuuksia, toisaalta se on vaativa kenttä, jota täytyy osata käyttää. Sosiaalisen median välityksellä tapahtuva viestintä ei mahdollista kehonkieltä tai elekieltä, jolloin viestien tulkitseminen on haastavampaa. Esimerkiksi sarkasmin ja muun huumorin kanssa täytyy olla erityisen tarkkana, jotta väärinymmärryksiä ei tapahtuisi. Keskustelut saattavat edetä nopealla virralla ja viesti ei välttämättä päädy sopivaan kohtaan keskustelussa, vaan jää irralliseksi kommentiksi. Pahimmassa tapauksessa kommentti ymmärretään väärässä kohdassa eri asiansyhteyteen ja koetaan loukkaavana. Sosiaalisessa mediassa viestintä on helppoa ja nopeaa ja saattaa siksi johtaa ylilyönteihin. (Rongas 2016.) Heinonen tuo väitöskirjassaan esiin näkökulman aisteja rajaavasta tilasta. Verkossa välitetään viestejä ja kommunikoidaan ilman, että kaikki ihmisen aistit ovat käytettävissä. (Heinonen 2008, 165.)

Viestintä sosiaalisessa mediassa tapahtuu usein erilaisten ryhmien kautta. Ryhmien välityksellä voi pitää yhteyttä useaan henkilöön yhtä aikaa esimerkiksi perheenjäseniin tai ystäviin. (WhatsApp 2018.) Myös Ebrandin tutkimuksessa tulee esille ryhmäkeskustelujen suosio. Eräs tutkimukseen vastanneista kertoo ryhmäkeskustelujen olevan supermahtava asia, mikä on lisännyt hänen sosiaalista elämäänsä. (Ebrand 2016.) Internet-yhteyden toimivuus lähes kaikkialla maailmassa mahdollistaa sosiaalisen median ja sitä varten räätälöityjen mobiilipalveluiden hyödyntämisen nopeasti. Ryhmäkeskustelut ja yksityisviestit ovat mahdollisia myös maan rajojen ulkopuolelle. Tilanteessa kuin tilanteessa voidaan viestiä tärkeistä asioista reaaliaikaisesti. Tällaiseen tiedon välittämiseen voi vain hakea vertaistaan. (Haasio 2011, 125–126.)

3.2 Yhteisöllinen media

Sosiaaliselle medialle on ehdotettu suomenkielistä vastiketta sanasta yhteisöllinen media. Siinä painottuu käyttäjien välinen yhteisöllisyys. Yhteisöllisyydellä sosiaalisessa mediassa voidaan tarkoittaa monia asioita kuten kahden käyttäjän välistä keskustelua sekä muutamien tai kymmenien käyttäjien välisiä ryhmäkeskusteluita. Sosiaalisen median yhteisöt voivat ulottua jopa maan rajojen ulkopuolelle. Ja esimerkiksi Facebook on yli miljardin käyttäjän yhteisöpalvelu. Sosiaalisen median palveluja tarkastelemalla voidaan huomata, että moni niistä sisältää yhteisöllisyyden muotoja mm. ryhmät ja verkkoyhteisöt. Ne tukevat yhteisöllisyyttä ja perustuvat vuorovaikutukseen. Nämä palvelut eivät ole tarkoitettu ainoastaan viestien lähettämiseen ja vastaanottamiseen vaan ne mahdollistavat myös erilaisia toimintoja kuten pelaamisen. (Heinonen 2008, 52; Pönkä 2014, 191.)

Yhteisöllisyydelle ei ole yhtä oikeaa määritelmää. Siihen vaikuttaa käsitys yhteisöstä ja yhteisöllisyydestä, mitkä muokkautuvat omakohtaisten kokemusten ja taustojen kautta. Yhteisö voi olla olemassa ilman, että yhteisön jäsenet kokevat keskinäistä yhteisöllisyyttä. Heinonen määrittelee väitöskirjassaan yhteisön tilana tai paikkana ja yhteisöllisyyden sosiaalisista suhteista tunteina syntyväksi kokemukseksi. Yhteisöllisyys verkossa rakentuu ryhmissä ja verkostoissa, joissa käyttäjät viestivät toisilleen teknisten laitteiden avulla. Niiden toimintaan vaikuttavat sosiaalinen ja tekninen ulottuvuus. Vuorovaikutukseen ja sitä kautta yhteisöllisyyden kokemukseen vaikuttaa tekniikka, jos laitteet toimivat vajavaisesti, se vaikuttaa heikentävästi vuorovaikutukseen. Yhteisöllisyyteen vaikuttaa myös käyttäjän tekniset taidot, ovatko taidot sellaiset, mitkä mahdollistavat liittymisen yhteisöpalveluun. Virtuaalisiin yhteisöihin ei voi syntyä, vaan niihin täytyy liittyä jonkun toiminnan kautta. (Heinonen 2008, 14, 16–18, 90.)

Yhteisöllisyyttä voidaan jaotella sen voimakkuuden perusteella. Se voi olla joko löysää tai tiukkaa yhteisöllisyyttä. Löysässä yhteisöllisyydessä ryhmä voi perustua yhdessä oloon, pintapuoliseen ajatusten vaihtoon tai esimerkiksi kuvien, videoiden tai linkkien jakamiseen. Silloin tavoitteena ei ole muodostaa varsinaisesti yhteistä ymmärrystä asiasta tai yksimielistä keskustelua. Facebook on esimerkki löyhemmästä yhteisöllisyydestä. Palvelun sisällä on myös erikseen pienempiä yhteisöjä. (Pönkä 2014, 192–193.) Nuorten liittyminen johonkin yhteisöön esimerkiksi Facebookissa ei kuitenkaan tarkoita sitä, että haluaisivat keskustella tai toimia kyseisessä yhteisössä. Se on enemmänkin merkki oman identiteetin rakentamisesta. Nuoren Facebook-kaverit näkevät mistä kohteista nuori siellä tykkää ja sitä kautta voidaan ilmaista omaa identiteettiään. (Noppari & Uusitalo 2011, 155.) Kun yhteisöllisyys on voimakkaampaa, on kyseessä tiukempi yhteisöllisyys. Tämän tyyllisen keskusteluryhmän tavoitteena voi olla löytää yhteinen ja yksimielinen ratkaisu

johonkin ongelmaan. Tässä tapauksessa ryhmän jäseniltä odotetaan vastavuoroista keskusteluun osallistumista, jotta yhteiseen tavoitteeseen päästään. (Pönkä 2014, 192–193.)

Voimakkuuden lisäksi yhteisöllisyys voidaan jakaa esimerkiksi vapaa-aikaan ja työhön liittyviin yhteisöihin. Vapaa-ajan yhteisöt perustuvat vapaaehtoisuuteen, jolloin käyttäjän motiivit ja valinnat ovat henkilökohtaisia. Toiminta vapaa-ajan verkkoyhteisössä voi olla leikinomaista tai esimerkiksi peleihin liittyvää. Joskus kuitenkin vapaa-ajan yhteisöstä eroamiseen saattaa liittyä tunteita, joiden vuoksi ei haluta erota ryhmästä se voi olla esimerkiksi halu tai velvollisuuden tunne auttaa toisia yhteisön jäseniä. Lisäksi on olemassa työn kautta muodostuvia verkkoyhteisöjä, joihin on työn vuoksi sitouduttava. Verkkoyhteisöille on ominaista, että käyttäjä toimii useassa yhteisössä samaan aikaan. Tämä voi rikastuttaa yhteisöjen toimintaa tai puolestaan heikentää sitä. (Heinonen 2008, 61–62, 117.)

Verkon yhteisöpalvelujen kautta tehdään samoja asioita kuin kasvotusten, ystävystytään, keskustellaan, osallistutaan harrastuksiin sekä toimintoihin, jotka kiinnostavat. Käytännössä kyse on toisten ihmisten kanssa linkittymisestä. (Thomas 2007, Uusitalo ym. 2011, 90–91 mukaan.) Verkkoyhteisöjen kautta hankitaan sosiaalista pääomaa. Nopparin ja Uusitalon tutkimukseen haastatelluista nuorista osa kokee, että sosiaalisten suhteiden kannalta on välttämätöntä kuulua johonkin verkkoyhteisöön. Niiden keskiössä on henkilökohtaisten suhteiden verkostot. Kaverisuhteita ylläpidetään ja syvennetään sosiaalisen median avulla. On poikkeavaa olla kuulumatta johonkin sosiaalisen median palveluun. Kuulumattomuus verkkoyhteisöön voi aiheuttaa nuorelle toiseutta ja kaveripiirin ulkopuolelle jäämistä. (Noppari & Uusitalo 2011, 91, 143–145.)

Sosiaalisessa mediassa käytetään yleensä käyttäjätiliä, jonka kautta henkilö on tunnistettavissa. Anonyymius puolestaan mahdollistaa irtautumisen lähipiiristä ja hakeutumisen uusiin vuorovaikutussuhteisiin. Sosiaalisen median avulla nuoret pääsevät tarkastelemaan erilaisten ihmisten profiileja. Sitä kautta nuoret luovat käsityksen siitä, millainen esilläolo ja toiminta on sosiaalisesti hyväksyttävää. Nuorille joilla on haasteita sosiaalisessa kanssakäymisessä verkko tarjoaa mahdollisuuden luoda ihmissuhteita ja kohdata ihmisiä. Esimerkiksi sosiaalisista peloista kärsivä voi luoda kaverisuhteita verkossa. Sosiaalisen median kautta voi olla kavereita, joita ei ole ikinä tavannut kasvokkain. Verkon anonyymit yhteisöt voivat olla tasa-arvoisempia kuin reaali maailmassa. Kun ihmiset kohtaavat kasvokkain, voi kohtaamiseen vaikuttaa esimerkiksi etninen tausta. (Noppari & Uusitalo 2011, 91, 143–145.)

Lapset oppivat sosiaalisen median käyttöä kavereiltaan. Yhteiset kiinnostuksen kohteet ja harrastukset yhdistävät heitä myös sosiaalisen median kautta. Mobiililaitteiden kautta ja

kanssa vietetään kavereiden kesken yhteistä aikaa. Sosiaaliset suhteet vaikuttavat median käyttöön. Kaveriporukan maun muuttuessa mediasisällöt ja palveluiden käyttö vaihtuu ja sitä kautta keskustelun aiheet. (Kupiainen ym. 2011, 119, 143.)

4 SOSIAALISEN MEDIAN VARJOPUOLI

Sosiaalinen media on nostanut vuorovaikutuksen ja sosiaaliset suhteet uudelle tasolla. Sosiaalisen median mahdollisuuksien lisäksi täytyy muistaa, että siihen liittyy myös varjopuolia, joista yksi on kiusaaminen. Se mahdollistaa vuorovaikutuksen ajasta paikasta riippumatta myös negatiivisella tavalla, kiusaaminen on entistä helpompaa. (Forss 2014, 37.) Tässä luvussa avataan kiusaamisen määritelmää, erilaisia kiusaamisen tapoja sekä keinoja, joilla siihen voi puuttua ja kuinka sitä voi ennaltaehkäistä.

4.1 Nettikiusaaminen

Tutkija Olweusin (1973) mukaan ”henkilö on kiusattu, kun hän toistuvia kertoja ja tietyn ajan sisällä joutuu negatiivisten tekojen kohteeksi yhden tai useamman henkilön toimesta.” Kiusaamisessa on usein kyse vallankäytöstä ja sillä tavoitellaan asemaa ryhmässä. (Repo 2013, 34, 42.) Forssin (2014, 35, 188–189) määritelmän mukaan kiusaamisena pidetään jatkuvaa, tietoista toista loukkaavaa käytöstä. Yksittäistä tönäisyä tai toista herjaava kommenttia ei yleisesti katsota kiusaamisena, kuten ei myöskään tasavertaista riitelystä. Tahallinen toista loukkaava yksittäinen kommentti voi kuitenkin täyttää kunnianloukkauksen kriteerit. Nettikiusaaminen ei oikeastaan eroa muusta kiusaamisesta, verkkoviestintä on vain uusi reitti ja mahdollisuus loukata (Thorslund 2009, 53). Kiusaaminen on aina subjektiivinen kokemus. Aikuisina näemme tilanteet usein ulkoapäin. Kiusaamistilanteissa tulisi huomioida lapsen näkökulma ja kokemus, jolloin lapsen pelkoa ja tunnetta ei tulisi koskaan vähätellä. Repo tuo esille mielenkiintoisen näkökulman, voidaanko kiusaamista kuitenkaan määritellä tarkasti, mikäli lapsen kokemuksena pelkotila on samanlainen niin yksittäisen kuin toistuvan teon jälkeen. (Repo 2013, 35–40.)

Kaikissa sosiaalisen median palveluissa esiintyy kiusaamista. Tekniikka tuo kiusaamiselle uusia tapoja, mitkä on sidoksissa palvelun käyttömahdollisuuksiin. Yleisin tekotapa on viestittely, joko yksityisesti, julkisesti, valeprofiililla tai mahdollisuuksien mukaan anonyymisti. Viestejä voidaan jakaa lukemattomia määriä ja ne jäävät verkkoon määräämättömäksi ajaksi. (Forss 2014, 37.) Muita nettikiusaamisen tapoja ovat kuvamuokkaukset, pilkkavideot, väärän profiilin luominen toisesta, toisen herjaaminen pelisovelluksissa, osallistuminen ja kommentointi sisällöltään toisia alentavaan ja loukkaavaan keskusteluun sekä epätoivottujen seksuaalisten viestien, kuvien ja ahdistelevien ehdotusten lähettäminen. (Stowell 2017, 60.) Mannerheimin lastensuojeluliitto mainitsee lisäksi salasanojen huijauksen sekä henkilön sulkemisen ryhmän ulkopuolelle (MLL:n hyvinvointikysely 2009).

Nettikiusaaminen voidaan jakaa erilaisiin muotoihin, kuten kollektiivinen, nettilynkkaaminen, trollaaminen ja nettikällit. Kollektiivinen nettikiusaaminen ei ole tavatonta. Tällä tarkoitetaan verkossa tapahtuvaa kiusaamista, missä osa porukasta on sivusta seuraajia, ihan kuten fyysisesti koulun pihalla tapahtuvassa kiusaamisessa. Usein uhriksi valikoituu henkilö eriävän ulkonäön tai itsestä ladatun videon myötä. Nettilynkkaaminen on kollektiivista kiusaamista aggressiivisempaa. Nettilynkkaaminen alkaa usein uutisista tai huhuista, jolloin sosiaalisen mediaan on esimerkiksi perustettu sivusto. Sivuston käyttäjät aloittavat lynkkaamisen kohti epäiltyä tai kohdetta, jopa sivullisia ilman pätevää näyttöä. Trollaamisen ideana on saada kohde suuttumaan, jolloin trolli keksii tarinan nettiin ja kohde luulee tarinaa todeksi. Tarina saa aikaan keskusteluvyöryn. Nettikällien tarkoituksena sen sijaan on taata kohteelle kunnan naurut, jolloin nettiin ladataan esimerkiksi hauska kuva kaverista. Harmittomat nettikällit voivat kuitenkin johtaa rikosilmoitukseen. (Forss 2014, 39–45.)

Ero nettikiusaamisen ja koulukiusaamisen välillä on häilyvä (Haasio 2013, 63). Usein verkon tapahtumat ulottuvat koulun vertaissuhteisiin ja kasvotusten tapahtuva kiusaaminen koulun pihalla seuraa kotiin asti kännyköiden välityksellä. Toisin sanoen kiusaaminen ei ole sidottu aikaan tai paikkaan. (Haasio 2016, 34–35.) Mannerheimin Lastensuojeluliiton hyvinvointikyselyn mukaan nettikiusaaminen voidaan luokitella koulukiusaamiseksi, sillä se vaikuttaa kouluuyhteisöön ja se voidaan erotella vain tapauskohtaisesti. Hyvinvointikyselyssä todettiin, että 57% tapauksista nettikiusaaja on samasta koulusta kuin kiusattu. (MLL:n hyvinvointikysely 2009.) Myös Haasion (2016, 35) mukaan uhreiksi valikoituvat lapset ja nuoret joita kiusataan jo koulussa. Useimmiten nettikiusaajana toimii koulukaverit tai muut kaverit samasta ikäluokasta. Koska kiusaaminen tapahtuu usein vertaissuhteissa ovat ne ainutkertaisia tapahtumia. Tilanteisiin vaikuttaa yksilöt, heidän suhteensa toisiinsa, aikuiset, yhteisön dynamiikka ja kaikkien näiden yhdistelmä. (Repo 2013, 16.)

Sosiaalinen media on lisännyt nettikiusaamista ja sitä tapahtuu yhtä lailla aikuisten kuin lasten kesken. Verkossa tapahtuva kiusaaminen on todettu yhtä kivuliaaksi ja haitalliseksi kuin fyysinen. (Forss 2014, 35.) Tutkimusten mukaan nuorelle haitallisimmista kiusaamistavoista on ryhmän ulkopuolelle sulkeminen. Nuorta ei esimerkiksi hyväksytä verkossa luotuihin tapahtumiin, kaveripyynnöt hylätään tai liittymispyynnöt keskusteluryhmiin hylätään kerta toisensa jälkeen. Vaihtoehtoisesti kiusaaminen tapahtuu päinvastoin. Uhrille lähetetään tarkoituksella kaveripyynnöt tai lisätään jatkuvasti viestiketjuihin niihin haluamatta. (Haasio 2016, 35–36; Irisvik & Utriainen 2017, 159.)

Forss (2017, 38) tuo esille kuinka uudet pikaviestipalvelut ja niiden tuomat kiusaamistapaukset näkyvät myös poliisin rikosilmoituksissa. Pikaviestipalvelut, kuten WhatsApp mahdollistaa helpon viestien lähettämisen, minkä myötä esimerkiksi luokkien väliset keskuste-

luryhmät ovat lisääntyneet. Yhdellä loukkaavalla viestillä voidaan tavoittaa jopa 30 oppilasta samanaikaisesti. Verkossa kiusaaminen on helpompaa kuin kasvotusten. Moni nuori syyllistyy kiusaamiseen, sillä usein teko ajatellaan vain pilana. Kiusaamisesta tulee herkästi myös oravanpyörä, kiusattu kiusaa verkossa kostaakseen kokemaansa. Jopa joka viides myöntää kiusanneensa muita verkossa. (Haasio 2013, 62–63.)

Nettikiusaamisen positiivinen ominaisuus on, sen jättämä muistijälki. Tarvittaessa epäasiallinen viestittely voidaan tallentaa. Jäljittäminen ja todisteiden hankkiminen on siis helpompaa, kuin ilman silminnäkijöitä tapahtunut fyysinen kiusaaminen. (Thorslund 2009, 53.) Toisaalta muistijäljen jättäminen voidaan nähdä ongelmana. Verkkoon kerran ladattu materiaali pysyy siellä ja on vaikea poistaa. Pahimmassa tapauksessa ladattuun materiaaliin törmää vielä vuosienkin jälkeen, sillä se on levinnyt toisten käyttäjien mobiililaitteisiin. (Haasio 2013, 63.)

4.2 Nettikiusaamiseen puuttuminen ja ennaltaehkäisy

Kiusaamiseen puuttuminen nähdään usein haasteellisena ja sen leviäminen Internetiin on tehnyt siihen puuttumisesta entistä haastavampaa. Ongelmana on nuorten puhumattomuus asiasta. Nuori kantaa taakkaa usein yksin, jolloin kukaan ei osaa tai tiedä puuttua siihen. Nuori saattaa myös kokea asian häpeänä ja hiljentyä sen vuoksi. Asioiden selvittäessä kiusaamista on voinut jatkua jo pitkään. (Haasio 2013, 63.) Esimerkiksi WhatsAppissa jaettu tieto ei mene vanhemmille asti, jos nuoret eivät itse näytä viestien sisältöä tai vanhemmat valvo sitä (Pönkä 2014, 73). Lasten mediabarometri tutkimuksen perusteella, on nuorten puhumattomuus tavallista yleisempää, jos nuoren mieltä vaivannut asia liittyi internetissä kiusaamiseen (Pääjärvi 2011, 40).

Tilanteiden ilmetessä vanhemmat ja kasvatusinstituutiot, kuten koulut saattavat asettua vastakkain. Etsitään syytä ja syytetään niin vanhempia, pelaamista kuin opettajia. (Haapasalo ym. 2016, 10.) Nettikiusaamisessa haasteen tuo sen käytön mieltäminen vapaaajalle. Vaikka käyttöä tapahtuu myös kouluajana ja tutkimusten perusteella usein kiusattu ja kiusaaja tuntevat toisensa koulusta. Koulut ja opettajat ovat hankalassa tilanteessa, sillä onko koulun tehtävä puuttua nettikiusaamiseen, vaikka se tapahtuu vapaa-ajalla. (Vierelä 2013, 18.)

Aikaisemmin tehtyjen tutkimusten avulla ei ole onnistuttu löytämään toimivaa puuttumiskeinoa edes tavalliseen koulukiusaamiseen. Ennaltaehkäisy on todettu yleisesti toimivana ratkaisuna kiusaamisen vähentämiseksi, sillä alkanutta kiusaamista on vaikea saada loppumaan. Samaa pätee myös nettikiusaamiseen. (Couvillion & Illieva 2011, Vierelä 2013 mukaan.) Lähtökohtana tulisikin olla varhaisen puuttumisen periaate (Haasio 2013, 64).

Nettikiusaamista voi alkujaan ehkäistä muokkaamalla ja rajoittamalla yksityisyysasetuksia. Toisaalta lasten kohdalla se voi osoittautua haastavaksi, sillä heidän tavoitteena on usein uusien yhteyksien ja ystävien hakeminen sosiaalisen median välityksellä. Vanhempien vastuulla on käydä lapsen kanssa yhdessä läpi sosiaalisen median käyttöä ja sääntöjä. Ennen kaikkea olla säännöllisesti kiinnostunut mitä nuori tekee. Useimmissa sosiaalisen median palveluissa on asetettu ikäraajat, mutta ikärajavaivonta on vanhempien vastuulla. Vanhempien kiinnostus, tuki ja turva ovat erityisen tärkeitä. (Forss 2014, 53.)

Paras tapa ehkäistä tilanteita on ilmiöistä puhuminen ja avoin keskustelu lapsen kanssa (Irisvik & Utriainen 2017, 161). Tärkeimpänä neuvona lapselle onkin kiusaamisesta kertominen aikuiselle. Nettikiusaamisen ilmetessä vanhempien tulee tarvittaessa olla yhteydessä kouluun, sosiaaliviranomaisiin tai poliisiin. Vakavimmissa tapauksissa nettipoliisi puuttuu kiusaamistilanteisiin. Kiusaamistapauksissa tärkeää on tietää mitä netissä on tapahtunut, jotta vältetään turhilta tulkinnoilta. (Forss 2014, 53, 56). Haapasalo, Kirkkopelto ja Repo muistuttavat aikuisten suhtautumisesta lasten ristiriitatilanteisiin. Toisinaan ulkoapäin katsottuna on vaara, että aikuiset luovat olemattomia ilmiöitä tai puuttuvat tilanteisiin aiheuttamalla vain haittaa. (Haapasalo ym. 2016, 10.) Koulun toimesta puuttuminen vaikeutuu, mikäli nettikiusaaminen ei ole tapahtunut kouluaihana. Myös vastahakoiset vanhemmat vaikeuttavat toisinaan puuttumista, sillä usein oman lapsen puolia pidetään liiaksi. Kouluilla ei käytännössä ole mahdollisuutta puuttua nettikiusaamiseen ellei se ole tapahtunut koulun tiloissa. Toisaalta mikäli nettikiusaaminen liittyy selkeästi koulussa tapahtuvaan kiusaamiseen, ei tulisi olla estettä käsitellä niitä samassa yhteydessä. Koulu voi tarvittaessa järjestää molempien osapuolten ja heidän vanhempien sovittelutilaisuuden. (Forss 2014, 57–58.)

Tilanteeseen voidaan suhtautua joko kieltämällä, hyväksymällä tai toimimalla ennaltaehkäisevästi. Vanhempien ja opettajien rooli on tärkeä. Mediakasvatuksen merkitys kasvaa, sillä sen avulla voidaan ehkäistä monia ongelmia. Arkinen vuorovaikutus lasten, nuorten ja aikuisten välillä sekä hyvä ilmapiiri vaikuttavat todellisessa että nettimaailmassa pärjäämiseen. (Dunkels 2007, Järg-Tärno 2010, Parikka & Saukko 2012, 25 mukaan.) Vanhempien ja kasvatusinstituutioiden vastakkainasettelusta tulisi luopua, jotta lasta voidaan auttaa ja tukea parhaalla mahdollisella tavalla (Haapasalo ym. 2016, 10). Pahin virhe on kieltää sosiaalisen median käyttö, minkä seurauksena kohdataan ikävyyksiä (Irisvik & Utriainen 2017, 161).

5 OPINNÄYTETYÖPROSESSI

Opinnäytetyö sai alkunsa syyskuussa 2017. Aluksi perehdyttiin teoriaan sekä aikaisempiin tutkimuksiin. Työn tavoite ja tarkoitus syntyivät toimeksiantajan toiveiden pohjalta. Tutkittava ilmiö sekä siihen käytettävä aineistonkeruumenetelmä muodostivat tutkimusmenetelmän. Tammikuussa 2018 myönnettiin tutkimuslupa, mikä mahdollisti haastattelujen toteuttamisen. Haastatteluiden jälkeen aloitettiin kokonaisuuden rakentaminen kirjoittamalla tutkimuksen viitekehystä sekä analysoimalla haastatteluiden tuloksia.

5.1 Tarkoitus ja tavoite

Opinnäytetyön tarkoituksena on selvittää koululaisten sosiaalisten suhteiden muodostumista ja vuorovaikutusta sosiaalisessa mediassa. Opinnäytetyön tavoitteena on selvittää haastattelun avulla Möysän ja Kirkonkylän viidennen luokan oppilaiden välistä viestintää sosiaalisessa mediassa, ryhmien muodostumista viestintäpalveluihin sekä siellä tapahtuvaa kiusaamista ja epäasiallista käytöstä. Tavoitteena on kehittää toimintaideoita sosiaalisen median viestintäpalveluiden kautta tapahtuvaan kiusaamiseen puuttumiseksi oppilaiden näkökulmasta.

Opinnäytetyön tutkimusongelmat muotoiltiin tutkimuskysymyksiksi, koska niiden avulla on helpompi vastata siihen löytyikö tutkimusongelmaan vastaus eli onko työn tavoite saavutettu (Kananen 2017, 51). Työn tavoitteena on vastata seuraaviin tutkimuskysymyksiin:

1. Mitä sosiaalisen median palveluita oppilaat käyttävät viestintään ja miten ryhmät muodostuvat näissä viestintäpalveluissa?
2. Mistä asioista ryhmissä viestitään?
3. Esiintyykö viestinnässä kiusaamista ja minkälaisia toimintaideoita oppilailta on kiusaamiseen puuttumiseksi?

5.2 Toimeksiantaja ja kohderyhmä

Lahden kaupungin lasten ja nuorten hyvinvointityön toiminta on organisoitu pohjoisella, itäisellä ja eteläisellä alueella. Jokaisella alueella on oma aluejohtotiimi, joka koostuu perusopetus-, varhaiskasvatus- ja nuorisopalveluyksiköiden alueellisista päälliköistä. Opinnäytetyön toimeksiantajana toimii Lahden kaupungin itäisen palvelualueen lasten ja nuorten hyvinvointiryhmä. Hyvinvointiryhmä organisoii alueellaan lasten ja nuorten hyvinvointityötä kaupungin linjausten ja suunnitelmien mukaisesti. Esimerkiksi kaksi kertaa vuodessa järjestettävät hyvinvointiseminaarit toimivat keinoina yhdistää kasvatustalouden ammattilaisia

ja kolmannen sektorin toimijoita. Hyvinvointiryhmä on kiinnostunut lasten ja nuorten hyvinvoinnista ja sen edistämisestä. Työn lähtökohtana toimii tutkittu tieto ja toiminnan kehittäminen koko Lahden kaupungin tasolla. (Väänänen 2017.)

Toimeksiantaja oli rajannut kohderyhmäksi Möysän ja Kirkonkylän koulujen 5.- 6. luokkalaiset. Työn laajuuden huomioon ottaen kohderyhmä päädyttiin rajaamaan kahteen 5. luokkaan. Oppilaiden huoltajille lähetettiin tiedote opinnäytetyöstä (Liite 1). Tiedotteessa kerrottiin opinnäytetyön tarkoituksesta, toteutuksesta ja pyydettiin oppilaan lupaa osallistua tutkimukseen. Lopullinen kohderyhmä koostui 41 oppilaasta, joista 23 oli Möysän koulusta ja 18 Kirkonkylän.

5.3 Tutkimusmenetelmä

Tutkimusmenetelmä koostuu niistä tavoista ja käytännöistä, joilla havaintoja kerätään (Hirsjärvi, Remes & Sarajärvi 2009, 183). Opinnäytetyön tavoitteen ja tarkoituksen huomioon ottaen on laadullisen tutkimusmenetelmän valinta perusteltua. Laadullinen tutkimus mahdollistaa ihmisten asenteiden ja suhtautumisten tutkimisen. Laadullisen tutkimuksen avulla pyritään ymmärtämään, kuvailemaan ja tulkitsemaan tutkittavana olevaa ilmiötä sekä saamaan siitä syvällinen näkemys. (Kananen 2017, 32–35.)

Laadullisessa tutkimuksessa ollaankin kiinnostuneita siitä, kuinka ihmiset jonkun asian kokevat. Määrällisestä tutkimuksesta poiketen laadullinen tutkimus ei myöskään perustu lukuihin vaan sanoihin, jolloin tutkittavaa ilmiötä kuvataan sanallisin keinoin. (Kananen 2017, 36–37.) Opinnäytetyö menee hyvinvointiryhmän tekemän työn tueksi, joten ilmiön kuvaaminen sanallisin keinoin, antaa heille hyvän pohjan jatkaa työskentelyä oppilaiden kanssa. Laadullisen tutkimuksen avulla oppilaiden oma ääni saatiin parhaiten kuuluviin ja sitä kautta tuotua heidän näkemyksiään ja kokemuksiaan esiin.

Tutkimusmenetelmä jakautuu aineistonkeruu ja analyysimenetelmiin. Se miten aineisto analysoidaan, määräytyy osittain aineistonkeruun perusteella. Laadullisessa tutkimuksessa tutkija on kontaktissa tutkittavien kanssa. Paras tapa kerätä oppilaiden kokemuksia ja näkemyksiä, on mennä itse koululle haastattelemaan heitä. Haastatteluiden jälkeen reaaliaikainen maailma ikään kuin suodattuu tutkijan kautta tutkimustuloksiin. (Kananen 2017, 36–37.)

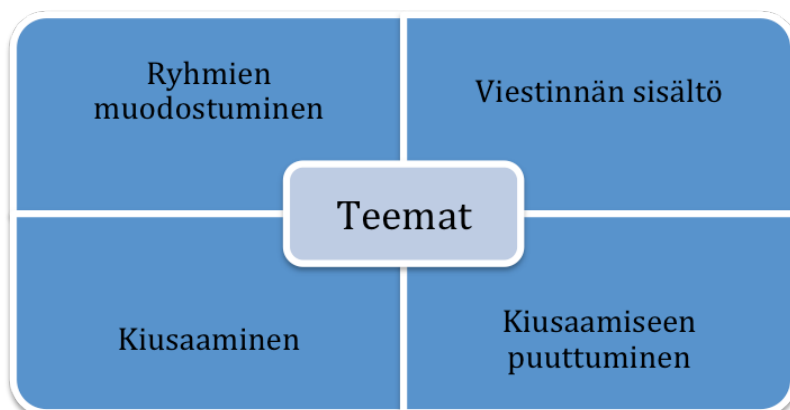
5.4 Aineistonkeruu

Aineistonkeruu tapahtuu aineistonkeruumenetelmien avulla. Laadullisen tutkimuksen aineistonkeruumenetelmiä ovat havainnointi, haastattelu, kyselyt ja dokumentit. Menetelmillä kerätään tietoa tutkimusongelman ratkaisemiseksi. (Kananen 2017, 51–52, 131). Haastattelua pidetään laadullisen tutkimuksen aineistonkeruun päämenetelmänä.

Haastattelu on ikään kuin keskustelua, joka mahdollistaa tilanteen ja vastaajan huomioimisen. Vaikka haastattelu voi tapahtua keskustelun omaisesti, on huomioitava, että se on aineistonkeruumenetelmä, millä on tavoite. (Hirsjärvi ym. 2009, 206–208.) Oppilaiden omakohtaisten kokemusten kerääminen, toteutui parhaiten teemahaastattelun avulla. Se mahdollisti vuorovaikutuksen oppilaiden kanssa sekä oppilaiden oman äänen kuuluville saamisen. (Hirsjärvi ym. 2009, 164; Kananen 2017, 35.) Haastattelut toteutettiin kahdessa osassa, kumpikin koulu eri päivänä. Haastatteluiden äänitykset olivat kestoltaan yhteensä 2 tuntia ja 47 minuuttia. Haastatteluiden pituus vaihteli ryhmästä riippuen, lyhyin oli kestoltaan 13 minuuttia ja pisin 31 minuuttia.

Käsitys tutkivasta ilmiöstä saatiin teemojen ja niihin liittyvien kysymysten avulla. Haastattelussa kysymysten asettelulla ja muotoilulla oli merkitystä tiedonsaannin kannalta. Haastattelun aikana pyrittiin välttämään suljettuja kysymyksiä, joihin pystyi vastaamaan yksittäisillä sanoilla. (Kananen 2017, 43, 92.) Haastatteluiden runko (Liite 2) ja teemat mietittiin etukäteen valmiiksi, jotta haastattelu vei meitä kohti tutkimuskysymysten vastauksia. Teemojen ja alustavien kysymysten avulla pyrittiin varmistamaan, että haastattelussa käydään läpi tarvittavat asiat. Vaikka teemat ja alustava runko oli valmiina ennen haastattelua, ei haastattelun kulkua tai kysymyksiä voitu suunnitella täysin ennalta. (Hirsjärvi 2009, 208; Kananen 2017, 96.)

Teemahaastattelu alkoi yleiseltä tasolta kysymyksillä, joilla päästiin kohti varsinaisia teemoja ja eteni yksityiskohtiin (Kananen 2017, 96). Teemahaastattelu edellyttää fyysistä läsnäoloa ja vuorovaikutusta. Teemat ovat kysymyksiä laajempia, ne ovat aiheita, joista keskustellaan. Tutkimuksen kysymykset jakautuivat aluksi kahden teeman alle, mutta myöhemmässä vaiheessa huomattiin, että onkin järkevämpää jakaa teemat haastattelun rungosta poiketen neljään osaan (Kuvio 1). Teemoiksi valittiin ryhmien muodostuminen, viestinnän sisältö, kiusaaminen ja kiusaamiseen puuttuminen.

Kuvio 1. Tutkimuksen teemat.

Teemahaastattelulle on tyypillistä, että keskustelu etenee vastaajan ehdoilla. Haastateltavien annettiin kertoa aiheesta ja teemoja ja kysymyksiä tarkennettiin ja avattiin tarvittaessa. Kysymyksiä ei esitetty rungon mukaisessa järjestyksessä, vaan silloin kun aihe tuli oppilaiden kanssa keskustellessa esiin. Haastattelun aikana esiin nousi uusia asioita, joihin piti kiinnittää huomiota. Vaadittiin herkkyyttä tilanteisiin, jotta osataan tarttua oikeisiin asioihin ja esittää lisäkysymyksiä. (Kananen 2017, 60, 95–100.) Haastattelu mahdollisti oppilaiden ohjeistamisen ja lisäkysymysten esittämisen myös heidän puoleltaan (Kananen 2015, 143).

Haastattelu toteutettiin pienryhmähaastatteluna, jolloin tietoa saatiin yhtä aikaa useammalta henkilöltä. Aiheesta saatiin myös monipuolisempi näkemys, kun useampi ihminen tai ryhmä kertoi kokemuksistaan samaan aiheeseen liittyen. Näin saatiin selville myös yhtäläisyyksiä ja eroja ryhmien välillä. Kohderyhmä oli rajattu valmiiksi, jolloin aineiston määrä määräytyi osittain sen kautta (Hirsijärvi ym. 2009, 182). Kohderyhmä huomioon ottaen pienryhmähaastattelu koettiin parhaaksi vaihtoehdoksi. Lapset olisivat saattaneet vierastaa yksilöhaastatteluja. Ryhmästä saattoi olla tukea ja apua haastattelussa, mutta riskinä oli huomioitava se, että joku ryhmän jäsenistä ohjailee toisia. Suurimmilta häiriökijöiltä vältyttiin. Toisissa ryhmissä yliaktiiviset oppilaat toivat oman haasteensa keskittymiseen. Haastatteluissa varauduttiin, että osa ryhmästä voi olla niukkasanainen tai erittäin puhelias. (Hirsijärvi ym. 2009, 211; Kananen 2015, 143; Kananen 2017, 106.)

Teemahaastattelun tukena käytettiin keksittyä tarinaa Justuksesta (Liite 3). Oppilaille luettiin tarina Justuksesta, joka oli joutunut koulukiusaamisen uhriksi sosiaalisen median kautta. Kiusaaminen voi olla arka ja vaikea aihe puhua, joten tarinan avulla pyrittiin herättämään ajatuksia lapsiystävällisemmin. Tarinan tarkoituksena oli myös auttaa oppilaita kertomaan ulkopuolisen silmin, miten kiusaamistilanteessa voisi toimia.

Haastattelussa on tärkeää olla aktiivisesti läsnä ja keskustella haastateltavien kanssa. Täytyy kuitenkin huomioida, ettei haastattelijalla ohjaile haastateltavia liikaa. Oppilaiden haastattelut nauhoitettiin, jotta pystyttiin keskittymään täysin vuorovaikutustilanteeseen ilman muistiinpanojen tekemistä. Muistiinpanojen tekeminen olisi saattanut herättää haastateltavien mielenkiinnon ja vaikeuttaa heidän keskittymistään itse haastatteluun. (Kananen 2017, 110, 104.)

5.5 Aineiston analysointi

Aineistonkeruun jälkeen materiaalin on tarkoitus pitää sisällään vastaus tutkimuskysymyksiin. Kerätty aineisto analysoidaan analyysimenetelmillä. Laadullisen tutkimuksen tuloksia ei voida yleistää, koska tulokset pätevät ainoastaan tutkimuskohteen osalta. (Kananen

2017, 34, 52, 69.) Kaikkea laadullisen tutkimuksen materiaalia ei yleensä ole tarpeen analysoida (Hirsjärvi 2009, 223).

Aineiston purkamista tekstimuotoon kutsutaan litteroinniksi, sen avulla aineisto muutetaan eri muotoon. Litterointi voidaan jakaa sanatarkkaan-, yleiskieliseen- ja propositiotasoiseen litterointiin. (Kananen 2017, 135.) Oppilaiden haastatteluista saatu materiaali litteroitiin sanatarkasti tarvittavista kohdista, äännähdyksiä ei kuitenkaan kirjoitettu. Äänitteistä poimittiin teemojen osalta ne kohdat, jotka oli olennaista kirjoittaa teksti muotoon (Hirsjärvi 2009, 222). Tekstiksi kirjoitettiin ne osat, joiden avulla saatiin vastauksia tutkimuskysymyksiin. Litterointi toteutettiin värikoodeja käyttäen, jolloin ryhmien ja koulujen erottelu oli mahdollisimman selkeää. Näin pystyttiin palaamaan äänityksiin ja tarkastamaan saatuja tietoja helpommin.

Aineiston analysointi toteutettiin käytännössä niin, että äänitetty materiaali jaettiin puoliksi. Äänitteitä oli kahdeksan kappaletta ja niiden kestot vaihtelivat 15 minuutista puoleen tuntiin. Toinen litteroi Möysän koulun äänitteet ja toinen Kirkonkylän. Välttääkseen virheellisen analysoinnin kuunneltiin koulujen äänitteet vielä ristiin. Litteroinnin jälkeen teksti oli suoraan siinä järjestyksessä kun se äänitteissä tuli. Tekstit luettiin ja teemoiteltiin tutkimuskysymysten mukaan. Eri ryhmien ja koulujen värikoodit säilytettiin vielä tässä vaiheessa. Muokkaus vaiheessa litterointi tallennettiin eri tiedostoihin, jotta alkuperäinen litterointi olisi tallessa viimeisiä tarkistuksia varten. Aineisto asettuu lopulliseen muotoonsa useiden eri analysoinnin vaiheiden jälkeen. Analyttisyyttä edustaa aineiston luokittelu ja jäsentäminen eri teema-alueisiin. (Kiviniemi 2017, 83.) Ensimmäinen tehtävä oli järjestää aineisto teemoittain. Teemoittelu tehtiin neljän eri teeman mukaisesti. Litteroinneista poimittiin teemoihin liittyviä kohtia ja laitettiin ne sen mukaan teemojen alle (Kuvio 2).

Kuvio 2. Litteroinnin teemoittelu

Teemahaastattelu auttoi osaltaan löytämään haastatteluista oikeat kohdat, mutta haastattelu ei edennyt kaikkien ryhmien kanssa samalla tavalla, eikä minkään ryhmän kanssa täysin alustavan rungon mukaisesti, oli teemoittelussa oma haasteensa. Lisäksi samaan teemaan liittyviä asioita saattoi nousta esiin useassa eri vaiheessa haastattelun aikana. Tässä vaiheessa aineistoa ei juurikaan karsittu, vaan järjesteltiin uudelleen. (Eskola 2015, 194.)

Kuten laadulliselle tutkimukselle on tyypillistä, ei lukumäärillä ole suurta merkitystä työn kannalta. Kyse on periaatteessa aineiston pilkkomisesta ja ryhmittelystä eri aihepiirien eli teemojen mukaan. Tämä mahdollistaa tiettyjen teemojen vertailun. (Tuomi & Sarajärvi 2013, 93.) Teemoittelun jälkeen alkoi varsinainen analysointi. Analysoinnin tehtävänä on tiivistää, järjestää ja jäsentää aineistoa, kuitenkin niin ettei mitään olennaista jää pois. Teemoittelun lisäksi aineistoa pilkottiin myös pienempiin osiin. Teemojen kautta esiin nousseet asiat kirjoitettiin auki omin sanoin, minkä jälkeen niihin yhdistettiin teoretietoa ja esimerkiksi aikaisempien tutkimusten tuloksia. (Eskola 2015, 196–201.)

Teemoittelusta jatkettiin aineiston tyypittelyyn. Aineisto oli järjestelty teemojen mukaisesti, seuraavaksi vuorossa oli etsiä aineistoista saman tyyliisiä asioita ja järjestellä aineisto sen mukaan. Tyypittelyssä aineisto ryhmitellään tietyiksi tyypeiksi. Teemojen sisältä etsittiin yhteisiä ominaisuuksia ja muodostettiin näistä yhteisistä näkemyksistä yleistys. (Tuomi & Sarajärvi 2013, 93.) Teemojen avulla aineisto jaettiin tyypeihin sen mukaan, mitä teemat pitivät sisällään. Ryhmien muodostumisesta, viestinnän sisällöistä, kiusaamisen tavoista sekä puuttumisen toimintamalleista etsittiin jokaisesta erilaisia tyyppiesimerkkejä.

6 TULOKSET

Opinnäytetyön tavoitteena on vastata kolmeen aikaisemmin mainittuun tutkimuskysymykseen. Tutkimuksen tulokset on jaoteltu näiden kolmen tutkimuskysymyksen mukaan kolmeksi alaluvuksi. Nämä alaluvut käsittelevät ryhmien muodostumista viestintäpalveluissa, viestinnän sisältöjä sekä kiusaamista ja toimintaideoita kiusaamiseen puuttumiseksi. Haastatteluihin osallistui kaiken kaikkiaan 41 oppilasta, joista 18 oli Kirkonkylän koulusta ja 23 Möysän koulusta.

6.1 Viestintäpalvelut ja ryhmien muodostuminen

Haastattelujen perusteella voidaan todeta, että 5. luokkalaisten ylivoimaisesti käytetyimmäksi sosiaalisen median palveluksi nousi pikaviestisovellus WhatsApp. Kolmea haastateltavaa lukuun ottamatta kaikilla haastatteluihin osallistuneilla oppilailla oli käytössään kyseinen sovellus. WhatsAppin lisäksi viestintää tapahtui myös Snapchatin, Instagram directin sekä Facebook messengerin kautta. Skypeä käytettiin sukulaisten kanssa yhteydenpitoon sekä pelaamisen yhteydessä. Osa mainitsi käyttävänsä vielä perus tekstiviestejä viestintään.

WhatsAppissa kaikki oppilaat kuuluivat ainakin johonkin keskusteluryhmään, jossa oli heidän lisäksi vähintään kaksi muuta henkilöä. Yleisesti ryhmät eivät muodostuneet tietyn kaavan mukaan. Luokan omat ryhmät muodostuivat niin, että joku päättää tehdä ryhmän ja lisää sinne muita. Esimerkiksi yksi luo ryhmän ja lisää sinne kaikki ne oppilaat kenen numero hänellä on. Oppilaat kokivat, että suurin osa ryhmistä on turhia, mutta myös hyödyllisiä ryhmiä luotiin esimerkiksi valinnaisen kouluaineen tai harrastuksen myötä. Oppilaat kuvasivat ryhmien muodostumista seuraavasti:

Luokan ryhmä alkoi niin, että joku vaan teki sen ja lisäs sinne kaikki kenen numero oli ja siitä se sitten lähti.

Joku teki sen ja lisäsi siihen kaikki meidän luokkalaiset, sit me vaan alettiin jutella siellä melkein joka päivä.

Luokkien WhatsApp-ryhmät koostuivat lähes kaikista luokan oppilaista. Toisen koulun luokassa tytöillä oli myös oma ryhmä, johon kuuluivat kaikki luokan tytöt. Lisäksi luokan oppilailla oli luokan sisällä pienempiä ryhmiä lähimpien kavereiden kanssa. Keskusteluryhmiä oli muodostunut myös tietokonepelien pelaamiseen liittyen sekä oman asuinalueen kavereiden kanssa. Haastatteluissa kävi ilmi, että osa oppilaista kuului todelle moneen ryhmään. Yksi haastatteluun osallistuneista oppilaista kuvasi kuuluvansa niin moneen ryhmään, että ei edes osannut sanoa kuinka moneen. Ryhmiin jäädään oleilemaan, vaik-

ka ne eivät ole aktiivisessa käytössä. Eli todellisuudessa ryhmiä voi olla esimerkiksi kymmenen ja vain yhdessä niistä on sellaista keskustelua, johon käyttäjä osallistuu.

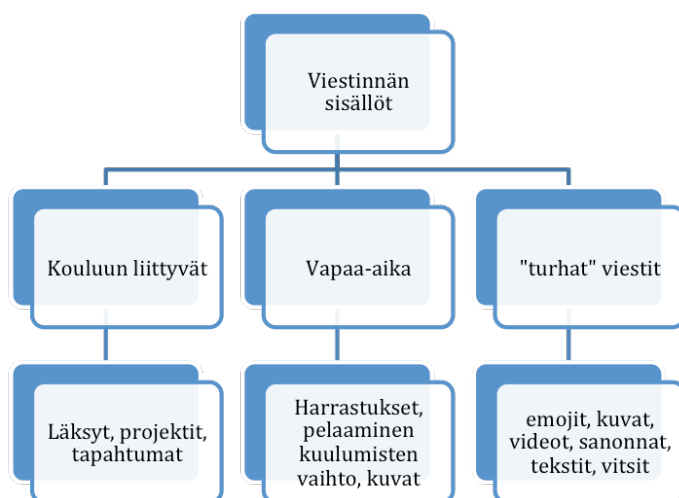
Luokkaryhmien ongelmaksi nousi jatkuva uusien ryhmien muodostaminen ja niiden käytön lyhytaikaisuus. Parhaillaan ryhmien kesto aktiivisena oli yhden päivän. Ryhmistä poistuttiin omasta tahdosta tai niissä syntyneiden ristiriitojen vuoksi. Pian poistumisen jälkeen toinen oppilas saattoi tahallaan lisätä poistuneen henkilön sinne takaisin. Haastateltavat toivat esiin, että ryhmät toimisivat paremmin jos osallistujilta kysyttäisiin ennen ryhmään lisäämistä lupa. Osalla keskusteluryhmän jäsenistä on ylläpito-oikeudet ryhmään, jolloin kyseinen henkilö voi poistaa ja lisätä henkilöitä ryhmästä. Ylläpito-oikeuksia pystyy muokkaamaan. Tämän seurauksena haastateltavat toivat esiin esimerkiksi sellaisia tilanteita, joissa luokan pojilla on nämä oikeudet ja poistavat tyttöjä ryhmästä ja lisäävät takaisin.

Oppilaat olivat turhautuneita sosiaalisen median välityksellä toimiviin luokkaryhmiin, vaikka toiveita todelliselle käytölle olisi. Luokan opettajat eivät olleet koskaan kuuluneet luokan ryhmiin. Sosiaalisen median sääntöihin liittyen oppilaat kertoivat, että sellaiset on luotu, mutta niiden noudattaminen tuntuu olevan haasteellista osalle. Oppilaiden kommentteja toimivan ryhmän tarpeelle:

Mäkin haluisin semmosen et siel kysyttäis läksyjä ja sellasii sit se menee vähän niinku toiseen suuntaan välillä.

6.2 Viestinnän sisältö

Oppilailta kysyttiin, minkälaisista asioista ryhmissä vaihdetaan tietoa. Viestinnän sisällöt jakautuivat kouluun, vapaa-aikaan ja niin kutsuttuihin turhiin viesteihin. Viestit koostuivat niin kuvista, videoista kuin kirjoitetuista viesteistä (Kuvio 3).

Kuvio 3. Viestinnän sisältöjen jakautuminen

Kuvien lähettely viestintäpalveluiden kautta oli runsasta, sillä älypuhelimien avulla ryhmiin jakaa helposti erilaisia kuvia. Oppilaiden mielestä kivojen kuvien jakaminen ja saaminen WhatsAppin kautta oli positiivinen. Kuvien lisäksi ryhmissä vaihdettiin tietoa myös tarpeellisista asioista. Viestien avulla pystyi suunnittelemaan esimerkiksi yllätystä opettajalle. Oppilaat kertoivat vaihtavansa tietoja myös läksyistä. Läksyistä oli myös mahdollisuus saada ryhmän kautta kuva, jos oma kirja oli unohtunut kouluun. Myös koulun erilaisiin projekteihin liittyen oltiin yhteydessä WhatsApp-ryhmien kautta. Projektit liittyivät pääsääntöisesti taideaineisiin kuten kuvaamataitoon. Pojilla oli peliryhmiä, minkä sisältö liittyi tietokoneilla pelaamiseen. Harrasteryhmät sen sijaan toimivat tiedonvälitys kanavana treeneistä ja niihin liittyvistä kyydityksestä. Oppilaat toivat esiin WhatsAppissa liikkuvat kiertoviestit. Viestit koettiin pelottavina, niiden seurauksena oppilaat eivät kertomansa mukaan uskaltaneet enää liikkua niin paljon yksin. Viesteissä uhkailtiin mm. toisen kotiin tulemisella ja jopa tappamisella. Viesteissä oli usein maininta ”tämä ei ole kiertoviesti”. Oppilaat olivat kertoneet viesteistä vanhemmille ja vanhemmat olivat ohjeistaneet heitä jättämään viestin lähettämättä eteenpäin.

Osa oppilaista ei osannut sanoa, mistä ryhmissä vaihdetaan tietoa ja mitä viestit sisältävät. Kaikki ryhmät kuitenkin kuvailivat luokan WhatsApp-viestien sisältöä useimmiten epämääräiseksi ja turhaksi. Vastausten perusteella spämmääminen oli hyvin yleistä ja ärsyttävää, minkä myötä ryhmien käyttö loppui. Spämmäämiseksi oppilaat mainitsivat mm. emojiin, yksittäisten kirjainten tai ylipäänsä runsaan ikään kuin turhien viestien lähettämisen. Spämmäämistä oli esimerkiksi useat kymmenet yksittäiset kirjaimet yhdeltä käyttäjältä. Viestien lähettämistä esiintyi myöhään illalla tai öisin. Viestien sisällöksi mainittiin myös kuvat ja sanonnat. Viestien epämääräisyydestä kertoo oppilaiden seuraavat kommentit:

Kaikkee tommosta epämäärästä.

Ja vähän kaikkea kaikki lähettelee.

Niin yrittää olla ryhmä kun siel on joku puolet ja sit sinne vaan joku spämmii ni ei siel halua kukaan olla.

Siellä on vaik et joku lähettelee liikaa viestejä tai muuta vastaavaa.

Ei niis oo mitään järkee niis viesteissä.

Kaikki haastatellut ryhmät toivat esiin, että viestien sisällöistä syntyy ryhmissä väärinymmärryksiä. Haastateltavat kuvasivat väärinymmärrysten olevan jatkuvaa ja asioiden paisuvan pienestä suureksi. Syntyneet ristiriidat johtuvat sekä lähetetyistä viesteistä että koulussa tapahtuneista asioista. Eroavat mielipiteet aiheuttavat riitaa ja erimielisyyksiä. Jos-

kus ryhmään laitetaan vitsi, mikä on ikään kuin kohdistettu tietyille henkilöille. Oppilaiden mukaan usein näissä tilanteissa käy niin, että kaikki eivät tajua vitsiä ja se menee pieleen. Oppilaat kertovat käsittelevänsä sosiaalisessa mediassa syntyneitä ristiriitoja esimerkiksi WhatsAppin avulla. Aina ristiriidoista ei ole syntynyt sen isompaa riitaa tai ongelmaa. Keskustelu WhatsApp ryhmän tai muun sosiaalisen median sovelluksen kautta mahdollistaa oppilaille koulussa syntyneiden ristiriitatilanteiden puimisen. Koulussa tulleita erimielisyyksiä jatketaan esimerkiksi WhatsApp-ryhmässä, jolloin syntyy vielä enemmän riitaa. Joskus näitä tilanteita oli selvitetty opettajan kanssa.

Oppilaiden mukaan emojioiden käyttö viesteissä on vaihtelevaa. Aina emojioiden ei ymmärretä oikein. Osa oppilasta sanoi niiden vaikuttavan viestin tulkintaan. Joskus emoji menee väärään kohtaan eikä enää liity asian yhteyteen, silloin viestin merkitys on muuttunut ja toinen oppilas saattaa ymmärtää viestin väärin. Oppilaat ottavat esiin emojioiden merkityksen tavalliseen viestiin. He kertovat kokevansa häiritsevänä toisen vastauksen viestiin, jos siinä ei ole emojioiden. Kaverin vastaus ilman emojioiden saatetaan kokea tylynä tai kummallisena. Esimerkiksi, jos kaveri vastaa viestiin ”ok”, he jäävät miettimään, oliko kaverilla kiire vai eikö häntä vain kiinnostanut asia. Oppilaat kokivat tämän vastauksen jopa loukkaavana, mikäli he olivat juuri kertoneet viestillä itselle tärkeän tai suuren asian. Emojioiden tuovat myös positiivisuutta viestien sisältöön, mutta aina on riski ymmärtää emoji väärin. Emojioiden käytettiin vahvistamaan mm. vitsin merkitystä ja niiden avulla pystyy ymmärtämään onko kyseessä vitsi vai ei.

6.3 Kiusaaminen ja siihen puuttuminen

Sosiaalisessa mediassa tapahtuvasta kiusaamisesta oppilailla oli suhteellisen vähän kokemuksia. Esimerkkeinä oppilaat kertoivat kuinka toisen instagram tilillä oli aloitettu haukkuminen ja riiteleminen kuvan kommentteissa. Omakohtaisina kiusaamiskokemuksina oppilaat mainitsivat heistä luotuja väriä profiileja sosiaaliseen mediaan sekä epämiellyttäviin viestien lähettämisen. Haastateltavat mainitsivat kommentoivansa ja seuraavansa YouTubeen viestinnän sisältöä. Toisaalta oppilaiden mielestä lataamalla itsestään videoita esimerkiksi YouTubeen tuli hyväksyä ettei kaikki tykkää saman tyyllisestä sisällöstä ja vihakommentteja voi esiintyä. Oppilas kuvaa YouTubeen kommentointi kenttää keskustelupalstaksi. Oppilaiden esimerkkejä nettikiusaamisesta:

Yhden kaveri oli julkassut toisesta kaverista viedon snapchattiin, my storeen. Se oli laittanu yksityisesti ja pyytäny ettei lähetä kellekkään mut se kaveri olikin julkassu sen eteenpäin.

Esimekiks mun kaveri tekee YouTube videoita ja mä tykkään kommentoida sinne kiiva video tai tämmöstä ni kyl sieltä löytää niitä vihakommentteja että ootpa sä ruma, sä oot ihan hirvee, hirveitä videoita.

Haastatteluiden perusteella oppilaat eivät olleet kokeneet suoranaista kiusaamista keskusteluryhmissä, mutta molemmat luokat mainitsivat ryhmissä olevan yleistä kinaa pienemmistä asioista. Ongelmana oli myös luokkalaisten jatkuva lisääminen ryhmiin, sillä sitä tapahtui niin uusissa kuin jo olemassa olevissa ryhmissä. Kysyttäessä oliko se oppilaiden mielestä kiusaamista, koettiin kiusaamiseksi uudelleen ryhmään liittäminen, mikäli oli sieltä jo kerran poistunut. Oppilaiden kommentteista voidaan myös todeta, että vaikka härnäys tai vitsailu on yleistä, eivät kaikki sitä koe hyväksyvänä. Oppilaat kuitenkin mainitsivat, että kukaan ei puhu epäkohdista ikinä opettajalle, vaikka niin sanoisi.

Ei varsinaisesti kiusata missään ryhmissä. Välillä on semmosta suun soittoa ja pään aukomista mut se on niinku se on ihan perus...ei kaikki ymmärrä et on ihan perusjuttu kuitenkin.

Kaikki ryhmät tuovat esiin, että sosiaalisessa mediassa tapahtuneita kiusaamistilanteita voisi selvittää koulussa, niin opettajan kuin vanhempien kanssa yhdessä. Vanhempien apu koettiin tärkeäksi ja yksi haastateltavista mainitsee vanhempien puuttumiskeinoksi seuraamalla mitä nuori sosiaalisessa mediassa tekee. Oppilaiden näkemyksen mukaan vanhemmat voisivat olla yhteydessä kiusaajan vanhempiin, jolloin tilannetta voidaan selvittää yhdessä. Oppilaiden ajatuksia kiusaamiseen puuttumiseksi:

Kannattaa kertoa läheiselle aikuiselle kehen oikeesti luottaa.

No vaikka esim ottaa yhteyttä niiden niinku vanhempiin niiden ketkä levitti sitä videoo.

Ois niinku kaikkien vanhemmat ja se opettaja ja ois vielä joku poliisi tai joku ja sitten tota ne lapset.

Haastatellut oppilaat toivat esiin, että kiusaamis- ja ristiriitatilanteita ratkotaan keskenään esimerkiksi WhatsApp-ryhmissä. Yksi haastatelluista kertoi, että luokan ryhmässä tulleet erimielisyydestä saatetaan mennä laittamaan yksityisviesti kaverille, jonka kanssa riitaa on syntynyt. Näin asia selviää niin, että toiset eivät edes tiedä tilanteesta. Osan mielestä olisi parempi, että kiusaamis- ja ristiriitatilanteet selvitetään itse, mutta yksi haastatelluista pohtii, onnistuuko se niin.

Oppilaiden mukaan koulun kautta kiusaajia saisi paremmin vastuuseen. Yli puolet nosti esiin poliisin roolin sosiaalisessa mediassa tapahtuvaan kiusaamiseen puuttumiseksi. Op-

pilaat mainitsivat esimerkeiksi olemalla poliisiin yhteydessä tai poliisin puhuttelevan kiusaajia. Kuraattorin ja terveydenhoitajan olemassaolo tiedettiin, mutta kuraattorin läsnäolo on oppilaiden mukaan satunnaista. Haastattelijoiden puolelta keskustelussa mainittiin mahdollisuudesta keskustella myös heidän kanssaan.

Kysyttäessä oppilailta mitä he toivoisivat opettajan tekävän kiusaamistilanteissa, osa toivoi opettajan olevan yhteydessä vanhempiin sekä keskustelemaan kiusaajan kanssa. Opettajan mahdollisuus vaikuttaa koettiin jossain määrin heikoksi, sillä ryhmän mukaan opettaja tekee koulussa voitavansa WhatsApp-ryhmissä esiintyvien ristiriitatilanteiden vuoksi. Yksi haastateltavista myös mainitsi opettajan sanoneen, että keskusteluryhmien tapahtumat ovat oppilaiden oma asia niiden tapahtuessa vapaa-ajalla. Opettaja nähtiin kuitenkin henkilönä kenelle voi kertoa asioista.

Yhteiset some-säännöt olivat osalla jo käytössä, mutta niiden noudattaminen oli unohtunut. Säännöiksi mainittiin esimerkiksi, ettei viestejä saa lähettää ilta kahdeksan jälkeen, turhat spämmit ja viestit on kielletty. Muita ei saa kiusata, eikä ketään saanut poistaa ryhmistä ellei itse halunnut. Oppilaat olivat sitä mieltä ettei sääntöjä edes kaivata, koska ne eivät toimi. Kysyttäessä mitä asialle voisi tehdä, mahdollisen ratkaisuna mainittiin ryhmän luominen ilman niitä ketkä eivät osaa käyttäytyä tai estämällä kiusaajan. Toiset olivat sitä mieltä ettei ole ratkaisua, jos pelisääntöjä ei noudateta tai siinä tapauksessa koko ryhmä tulisi estää sellaisilta, jotka eivät osaa käyttäytyä siellä.

No siinä on se että kaikki aina lupaa et käyttäydytään paremmin mut sitten heti kuus ryhmä luodaan ni se niinku jotku ei vaan osaa käyttäytyy sit siellä.

No jotenki silleen et jos se kiusaaja on siellä ni sit jotenki niinku estäis siltä se pääsyn.

Kiusaamisen ennaltaehkäiseväksi toimintamalliksi oppilaat mainitsevat oman käytöksen tarkastelun, olemalla se joukon yksi fiksu ja käyttäytymällä. Väärinymmärrysten myötä oppineena voi itse vaikuttaa tuleviin ristiriitoihin. Yksi haastateltavista kertoi kuinka joutuu miettimään kaksi kertaa lähetettävää viestiä, että ymmärtääkö kaikki sen. Yhden haastateltavan ratkaisu oli myös viestissä maininta siitä, että kyseessä on vitsi, jolla välttyy riitelystä. Osa oppilaista koki ratkaisuksi, ettei ulkoisesti näytä miten pahalta kiusaaminen tuntuu.

6.4 Johtopäätökset

Tehtyjen haastatteluiden perusteella opinnäytetyön kohderyhmän oppilaat käyttävät sosiaalisen media palveluista eniten WhatsAppia, YouTubea, Snapchattia, Instagramia sekä

Facebookia. Vuonna 2016 kyseiset palvelut ovat olleet nuorten käyttämistä palveluista suosituimpia (Ebrandin 2016). Suurin osa oppilaista käytti näitä palveluita, eivät kuitenkaan kaikki. Osa oli sopinut vanhempien kanssa, että kyseiset sovellukset saa ottaa käyttöön vasta myöhemmin, yhdessä sovittuna ajankohtana.

Oppilaiden mukaan luokkaryhmiä luotiin ihan hivin vuoksi, ilman sen suurempia perusteita. Joku luo ryhmän ja lisää sinne muita. Toisaalta ryhmiä luodaan myös tiettyyn tarkoitukseen esimerkiksi koulun projektia varten. Keskusteluryhmissä saatetaan olla mukana ilman, että siellä keskustellaan aktiivisesti. Viesteissä vaihdetaan tietoa vapaa-aikaan, kouluun sekä turhiin liittyvistä asioista. Viestit koostuvat kuvista, teksteistä ja videoista. Heinosen (2008, 93) mukaan ryhmiin liitytään luottamuksesta yhteisöön ja mahdollisuudesta asiantuntijuuden jakamiseen, kuten läksyt. Koulujen luokkaryhmät näyttävät löysänä yhteisöllisyytenä. Niiden tavoitteena ei ole varsinaisesti muodostaa yhteistä ymmärrystä asiasta tai yksimielistä keskustelua. Ryhmä perustuu yhdessä oloon, pintapuoliseen ajatusten vaihtoon tai esimerkiksi kuvien ja videoiden jakamiseen. Sen sijaan esimerkiksi harrastusten kautta muodostuneet ryhmät voidaan joissakin tapauksissa luokitella tiukaksi yhteisöllisyydeksi, sillä se vaatii intensiivisyyttä ja käyttäjällä on jokin syy pysyä siinä. (Pönkä 2014, 192–193, 195.)

Kuten Lehtikangas (2016, 15–18) kirjoittaa, nuoret rakentavat ja vahvistavat sosiaalisia suhteitaan verkossa. Sosiaalinen media myös tarjoaa hyviä ja jopa pelastavia kokemuksia. Opinnäytetyön haastatellut oppilaat kertoivat, että joskus on helpottavaa laittaa kaverille WhatsAppin kautta joku viesti ja kerto itselle sattuneesta tilanteesta tai mieltä painavasta asiasta. Lehtikangas tuo työssään ristiriitatilanteiden selvittämiseen liittyen saman asian, minkä haastattelut oppilaat. Ristiriitojen selvittämistä voitiin jatkaa ja toteuttaa WhatsApp-ryhmässä. Nopparin ja Uusitalon (2011, 143–145) mukaan keskeisin syy kuulua verkkoyhteisöihin on sosiaalinen. Ne mahdollistavat kaverisuhteiden ylläpidon ja syventämisen. Oppilaiden haastatteluiden perusteella sosiaalisen median kautta pidettiin yhteyttä myös ulkopaikkakunnilla asuviin ystäviin ja esimerkiksi entisiin luokkakavereihin.

Suurimmat eroavaisuudet koulujen välillä näkyivät koululuokkien Whatsapp-ryhmien käytössä ja toimivuudessa. Kirkonkylän luokan yhteisessä ryhmässä tietoa vaihdettiin esimerkiksi läksyistä, kun taas Möysässä luokan WhatsApp-ryhmä näyttäytyi haasteellisempänä, turhien viestien lähettämisenä. Möysän luokkaryhmässä oli huomattavasti enemmän sääntörikkomuksia ja uusia keskusteluryhmiä muodostettiin jatkuvasti. Kirkonkylässä luokan WhatsApp-ryhmä sen sijaan koettiin hyvin toimivaksi, eikä erillisiä sääntöjä ollut tarvinnut luoda. Oppilaat kokivat keskusteluryhmän hyödyllisenä silloin, kun siellä vaihdettiin tarpeellisista asioista tietoa. Sen lisäksi ainakin pienemmissä WhatsApp-ryhmissä

vaihdettiin kavereiden kanssa kuulumisia. Tampereen yliopistossa tehdyn tutkimuksen perusteelle nuoret vaihtavat sosiaalisen median välityksellä tietoa läksyjen lisäksi kuulumisista (Kupiainen ym. 2011, 92).

Oppilaat eivät olleet kokeneet kertomansa mukaan lainkaan kiusaamista luokan WhatsApp-ryhmissä. Haasion (2016, 35–36) mukaan nettikiusaamiseksi luokitellaan henkilön jatkuva lisääminen viestiketjuihin niihin haluamatta. Kyseinen ilmiö näyttäytyi hyvin yleisenä Möysän koulussa. Haastatteluissa oppilaat loppujen lopuksi totesivat teon kiusaamiseksi, mikäli se oli jatkuvaa ja alun perin ryhmistä poistuminen oli tapahtunut omasta tahdostaan. Yleistä kiusaamista sosiaalisessa mediassa oli esiintynyt suhteellisen vähän. Oppilaiden kertomat kokemukset lukeutuivat tyyppillisimpiin nettikiusaamistapoihin, kuten loukkaavat viestit, kuvamuokkaukset ja väärän profiilin luominen (Forss 2014, 37; Stowell 2017, 60). Haastattelujen perusteella yleistä oli viestien väärinymmärrykset tai muut risti-riidat, mitä selviteltiin välillä ryhmissä. Oppilaat toivat esiin ongelmatilanteita liittyen sosiaalisen median välityksellä tapahtuvaan viestintään. Kuten myös Kupiainen (2011, 92) toteaa tutkimuksessaan, kommunikointi kirjoittamalla tuo nuorten mukaan haasteita viestintään. Kirjoitettujen viestien kautta syntyy helpommin väärinymmärryksiä.

Oppilaiden puheesta jää käsitys, että he luottavat koulun auktoriteettiin kiusaamistilanteisiin puuttumiseksi. Vanhemmat koettiin tärkeimpänä henkilöinä kenelle kertoa ja poliisin rooli osallistua kiusaamistilanteiden puuttumiseksi sekä sen ennaltaehkäisyyn näyttäytyi yllättävänkin vahvana. Haastattelujen perusteella voitaisiin todeta, että oppilaat kertoisivat ikävistä tilanteista niin vanhemmille kuin opettajalle. Keskustelussa esiin nousi myös puhumattomuus epäkohdista, vaikka epäasiallisesta käytöksestä varoitellaan toisia. Oppilaiden vastaukset vahvistavat Haasion (2013, 63) näkemystä, kuinka nettikiusaamistapauksissa ongelmaksi muodostuu nuorten hiljentyminen asiasta.

Oppilaiden kertoman mukaan opettajat ovat tehneet voitavansa WhatsApp-luokkaryhmissä esiintyviin erimielisyyksiin, sillä suurin osa keskusteluista tapahtuu vapaa-ajalla. Nettikiusaamisen ja siihen puuttumisen haaste onkin sen käytön mieltäminen vapaa-ajalle. Tämä vaikuttaa erityisesti opettajien asemaan, sillä kouluilla ei ole mahdollisuutta puuttua ellei nettikiusaaminen ole tapahtunut kouluaikana. (Vierelä 2013, 18; Forss 2014, 57–58.) Tästä huolimatta oppilaat toivoivat opettajan puuttuvan kiusaamistilanteisiin. Forss (2014, 53) tuo esille vanhempien roolin puhuttaessa kiusaamisen ennaltaehkäisystä. Myös oppilaat toivat esille vanhempien roolin olemalla kiinnostuneita lapsen kännykän käytöstä. Oppilaiden mukaan myös oma rooli jaettaessa tietoa on merkittävä.

7 POHDINTA

Tarkasteltaessa työn tuloksia voidaan todeta, että tavoite on saavutettu. Tulokset vastaavat työssä asetettuihin tutkimuskysymyksiin, vaikka tieto jäi osittain pintapuoliseksi. Aiheen rajauksesta huolimatta aihe jäi laajaksi. Olisiko työn tuloksiin voitu vaikuttaa esimerkiksi rajaamalla aihetta lisää, pienryhmien koolla tai teemahaastattelun kysymyksillä. Toisaalta pienryhmien jäsenet tukivat toisiaan ja veivät keskustelua eteenpäin. Tutkimuksen teoreettinen viitekehys tukee työn tuloksia sekä tutkimuksen tavoitetta ja tarkoitusta, tulokset ovat yhteydessä aikaisempiin tutkimuksiin. Opettajilla ei ole mahdollisuuksia tai velvollisuuksia seurata oppilaiden käyttäytymistä sosiaalisessa mediassa, minkä seurauksena he jäävät kuulopuheiden varaan nettikiusaamisen suhteen. Sosiaalista mediaa käytetään usein vapaa-ajalla, jolloin vanhempien vastuu korostuu, sen sijaan opettajien rooli painottuu mediakasvatuksessa. Onko hyvä mediakasvatus ainut keino puuttua kiusaamiseen ja viestinnän sisältöihin sosiaalisessa mediassa.

7.1 Eettisyys

Opinnäytetyö on toteutettu tutkimuseettisen neuvottelukunnan hyvän tieteellisen tutkimuksen käytänteitä noudattaen (Tutkimuseettinen neuvottelukunta 2012, 6-7). Opinnäytetyön kohderyhmä koostui alaikäisistä lapsista. Eettisyydestä lasten tutkimisessa ei ole olemassa erikseen lainsäädäntöä eikä selkeää ohjetta siitä, kuka saa päättää osallistuuko lapsi tutkimukseen. Toisaalta on todettu, että huoltaja käytännössä päättää siitä. Yleensä ajatellaan, että huoltajien informointi ja mahdollisuus kieltää lapsen osallistuminen tutkimukseen riittää. Tämän lisäksi tarvitaan lapsen oma suostumus, joka ei kuitenkaan voi kumota huoltajan päätöstä. (Lagström, Pösö, Rutanen & Vehkalahti 2010, 33). Tutkimuseettisen neuvottelukunnan mukaan, mikäli tutkimuksessa ei tule esiintymään lapsen tunnistetietoja ja kyseisen koulun rehtori kokee tutkimuksen tarpeelliseksi, ei huoltajan suostumusta tarvita (Nieminen 2010, 40).

Opinnäytetyö toteutettiin hyvinvointiryhmän pyynnöstä. Toimeksiantaja on myöntänyt tutkimukselle tutkimusluvan. Koulujen yhteyshenkilöinä toimivat koulujen rehtorit. Siitä huolimatta, että tutkimuseettinen neuvottelukunta on todennut, että huoltajien suostumusta ei välttämättä tässä tapauksessa tarvita, pyydettiin se tiedotteessa, mikä huoltajille lähetettiin. Koulujen rehtorit toivoivat, että oppilaiden huoltajilta pyydetään allekirjoitettu lupa tutkimukseen osallistumisesta. Tiedotteen toimittaminen kouluille tapahtui melko lähellä haastatteluita. Emme olleet varautuneet siihen, että huoltajilta pyydetään allekirjoitettu lupa ja lähdimme selvittämään asiaan hieman liian myöhään. Hyvän yhteistyön avulla

luokkien opettajat huolehtivat tiedotteet oppilaille ja suurimmaksi osaksi ne saatiin myös allekirjoitettuina takaisin.

Työn lähtökohtana on huomioitu ihmisarvon kunnioittaminen ja itsemääräämisoikeus. Joskus on vaikea tulkita, milloin suostutellaan ja milloin pakotetaan osallistumaan tutkimukseen. (Hirsjärvi ym. 2009, 25.) Opinnäytetyön kohderyhmänä olevat oppilaat osallistuivat tutkimukselliseen osuuteen oppitunnin aikana. Kukaan haastatteluun osallistuneista ei kritisoinut osallistumista. Tosin jokaisella haastatteluun osallistuneella oli mahdollisuus itse päättää kuinka paljon haastattelussa keskustele, vai keskusteleeko ollenkaan. Haastattelut järjestettiin niin, että aikatauluista ja käytännön järjestelyistä neuvoteltiin luokkien opettajien kanssa. Tiedonkeruussa huolehdimme siten, että se tapahtuu kenenkään yksityisyyttä tai identiteettiä ei loukkaamatta. (Hirsjärvi ym. 2009, 24, 186.) Opinnäytetyön kannalta ei ole tarpeen tuoda tutkittavien oppilaiden nimiä tai muita tunnistetietoja esille. Edes haastatteluiden aikana näitä tietoja ei kerätty. (Vilka 2015, 44).

Ennen kohderyhmän haastatteluita opettajat olivat kertoneet opinnäytetyöstä oppilaille. Vielä ennen haastatteluiden aloitusta oppilaiden kanssa käytiin läpi, miksi haastattelut tehdään ja mihin tietoa tarvitaan. Oppilaille kerrottiin, että haastattelut äänitetään, mutta haastatteluista saatuja materiaaleja ei tulla luovuttamaan ulkopuolisille tahoille. (Tutkimuseettinen neuvottelukunta 2012, 6-7; Tuomi & Sarajärvi 2013, 131.) Opinnäytetyö on toteutettu huolellisuutta, tarkkuutta ja rehellisyyttä vaalien (Vilka 2015, 45). Opinnäytetyön lähdemerkinnät ja lähdeluettelo on tehty huolellisesti, jolloin työssä käytetyt toisten tekijöiden työt pääsevät niille kuuluvaan arvoon (Hirsjärvi ym. 2009, 26-27).

7.2 Luotettavuus

Luotettavuutta voidaan arvioida validiteetin avulla. Se tarkoittaa sitä, että arvioidaan onko tutkimuksessa tutkittu oikeita asioita. (Kananen 2017, 81.) Laadullisen tutkimuksen luotettavuutta parantaa tutkijan tarkka selostus tutkimuksen kulusta. Opinnäytetyössä kerrotaan aineiston tuottamisen olosuhteet selvästi ja totuuden mukaisesti. Työhön on kirjattu haastatteluihin käytetty aika, mahdolliset häiriötekijät ja virhetulkinnat haastattelussa. Työssä on kirjoitettu myös itsearviointia siitä kuinka tutkijoina onnistuimme. Tutkimuksessa tuodut tulkinnat pyritään perustelemaan riittävästi. (Hirsjärvi ym. 2009, 233.)

Kun tarkastellaan opinnäytetyön luotettavuutta, on otettava huomioon, että haastattelut toteutettiin pienryhmähaastatteluina. Silloin on aina olemassa riski sosiaaliselle paineelle ja sille, että joku haastateltavissa ohjailee toisia. Osa haastateltavista oli hyvin niukkasanaisia eikä heidän osaltaan saatu kunnollisia vastauksia kysymyksiin. Tästä johtuen kaik-

kien oppilaiden näkökulmat tai kokemukset eivät valitettavasti näy työssä, mikäli se on toisten vastauksista poikkeava. Tämä heikentää osaltaan tutkimuksen luotettavuutta.

Luotettavuutta lisää haastattelujen äänitykset. Äänitysten avulla pystyttiin palamaan haastateltavien vastauksiin uudestaan. Litterointia tehdessä äänityksistä kuitenkin huomaa, että haastattelijoina jouduttiin varmistamaan oppilaiden vastauksia. Eli ensin tulkittiin, mitä he vastaavat ja sitten varmistettiin se heiltä. Vaikka pääosin näissä tilanteissa tulkinnat olivat oppilaiden mielestä oikeita, on mahdollista etteivät he kertoneet, vaikka tulkinta olisi poikennut vastauksen alkuperäisestä tarkoituksesta.

Tutkimuksen luotettavuutta mitataan myös aiheen kannalta keskeisillä lähteillä ja asianmukaisilla lähdeviitteillä (Tuomi & Sarajärvi 2013, 21). Työssä on käytetty Lahden Ammatikorkeakoulun suosimia lähdeviittauksen merkintöjä. Viitekehyksen lähdemateriaali on pyritty laatimaan ohjeiden sekä oman harkinnan mukaan luotettavuudesta.

7.3 Hyödynnettävyys

Opinnäytetyö menee Lahden itäisen palvelualueen hyvinvointiryhmän tekemän työn tueksi. Työn avulla he saavat oppilaiden näkökulmia heidän tämän hetkisistä kokemuksista sosiaalisen median käyttöön sekä siellä tapahtuvaan viestintään, ryhmien muodostumiseen ja kiusaamiseen liittyen. Opettajien rooli mediakasvattajina korostuu todennäköisesti tulevaisuudessa. Tutkimus antaa myös kouluille ja opettajille varteenotettavaa tietoa, missä nuoret tarvitsevat enemmän mediakasvatusta.

Vaikka oppilaiden kertoman mukaan kiusaamista, ei tällä hetkellä koeta olevan, saavat luokkien opettajat ja hyvinvointiryhmän jäsenet tietoa sosiaalisen median välityksellä syntyvistä ristiriidoista ja siitä mitä oppilaat niistä ajattelevat. Tärkeimpänä asiana työ tuo esiin, miten oppilaat toivoisivat kiusaamiseen puuttuttavan. Työn tuloksia esitellään koulujen vanhempainilloissa ja työn tiivistelmä haastatteluiden tuloksista sekä työ itsessään lähetetään kouluille sekä hyvinvointiryhmälle luettavaksi ja sitä kautta myös vanhemmilla on mahdollisuus saada tulokset tarkasteltavaksi.

Kuten voidaan todeta sosiaalinen media on laaja kokonaisuus ja tutkimus on yksi pieni askel oppilaiden hyväksi tehtävän työn tueksi. Työhön on avattu oppilaiden käyttämät sovellukset, josta vanhemmat ja opettajat näkevät, missä nuoret tämän hetken tiedon mukaan liikkuvat. Kiusaamiseen puuttumiseksi oppilaat eivät osanneet kertoa suoranaisia toimintamalleja, mutta toivat esiin henkilöitä, joille kiusaamisesta voi kertoa. Tästä opettajat voivat mahdollisesti jatkaa oppilaiden kanssa esimerkiksi luomalla luokalle uudet ja toimivat säännöt liittyen sosiaalisen median käyttöön. Useat oppilaat toivat esiin poliisin puuttumisen sosiaalisessa mediassa tapahtuvaan kiusaamiseen ja poliisin pitämän luen-

non kiusaamisen ennaltaehkäisyä varten. Mikäli koulujen on mahdollista järjestää sellainen tilaisuus, jossa on paikalla poliisi kertomassa sosiaalisesta mediasta, hyötyisivät oppilaat varmasti tästä.

Sosiaalinen media on moniulotteinen ja muuttuu jatkuvasti. Siihen liittyy niin uhkia kuin mahdollisuuksia. Opinnäytetyössä käsiteltiin murto-osaa niistä. Tämän opinnäytetyön lisäksi aiheesta on mahdollista tehdä uusi opinnäytetyö ja käsitellä eri asioita liittyen sosiaaliseen mediaan. Esimerkiksi toimeksiannon osalta kaikkia osioita ei voitu käsitellä samassa 15 opintopisteen laajuisessa työssä. Toisaalta, mikäli pro gradu -tutkielman tekeminen tulee ajajankohtaiseksi, voisi aihetta jatkaa pidemmälle.

Vanhemmat ja opettajat, olkaa läsnä lasten elämässä ja kiinnostuneita siitä, mitä he tekevät sosiaalisessa mediassa. Miettikää sopivat säännöt ja tarkastelkaa sovellusten ikärajoja. Keskustelkaa avoimesti kiusaamisesta ja viestinnän sisällöistä. Median kautta lapset saattavat nähdä sellaista sisältöä, mitä ei vielä tarvitsisi nähdä. Suojelkaa lapsia, mutta älkää viekö heiltä sosiaalista mediaa kokonaan, vaan ohjeistakaa heitä toimimaan siellä. Älkää säikähtäkö median monimuotoisuutta, vaan selvittäkää sen saloja yhdessä.

LÄHTEET

PAINETUT LÄHTEET

Eskola, J. 2015 Laadullisen tutkimuksen juhannustaiat, Laadullisen aineiston analyysi vaihe vaiheelta. Teoksessa Valli, R. & Aaltola, J. (toim.) Ikkunoita tutkimusmetodeihin 2. Näkökulmia aloittelevalle tutkijalle tutkimuksen teoreettisiin lähtökohtiin ja analyysimenetelmiin. Jyväskylä: PS-kustannus, 185–207.

Forss, M. 2014. Fobban sosiaalisen median selviytymisopas. Helsinki: Crime Time.

Haapasalo, T., Kirkkopelto, K. & Repo, L. 2016. Mun ja sun juttu. Lasten sosiaalisten taitojen vahvistaminen kiusaamisen ehkäisyssä. Helsinki: Premedia

Haasio, A. 2011. Mitä iloa internetistä? Hyödy verkkopalveluista, sukella sosiaaliseen mediaan. Helsinki: BTJ Finland Oy.

Haasio, A. 2013. Netin pimeä puoli. Saarijärvi: Saarijärven offset Oy.

Haasio, A. 2016. Koukussa nettiin. Lapset, nuoret ja verkon vaarat. Helsinki: BTJ Finland Oy.

Heinonen, U. 2008. Sähköinen yhteisöllisyys. Kokemuksia vapaa-ajan, työn ja koulutuksen yhteisöistä verkossa. Vaajakoski: Gummerus Oy.

Hirsjärvi, S., Remes, P. & Sajavaara, P. 2009. Tutki ja kirjoita. Helsinki: Tammi.

Irisvik, S. & Utriainen, J. 2017. Kuinka kasvattaa diginatiivi. Helsinki: S&S.

Kananen, J. 2015. Opinnäytetyön kirjoittajan opas. Näin kirjoitat opinnäytetyön tai pro gradun alusta loppuun. Jyväskylä: Jyväskylän ammattikorkeakoulu.

Kananen, J. 2017. Laadullinen tutkimus pro graduna ja opinnäytetyönä. Jyväskylä: Jyväskylän ammattikorkeakoulu.

Kiviniemi, K. 2015. Laadullinen tutkimus prosessina. Teoksessa Valli, R. & Aaltola, J. (toim.) Ikkunoita tutkimusmetodeihin 2. Näkökulmia aloittelevalle tutkijalle tutkimuksen teoreettisiin lähtökohtiin ja analyysimenetelmiin. Jyväskylä: PS-kustannus, 74–89.

Laine, T. 2015. Miten kokemusta voidaan tutkia? Fenomenologinen näkökulma Teoksessa Valli, R. & Aaltola, J. (toim.) Ikkunoita tutkimusmetodeihin 2. Näkökulmia aloittelevalle tutkijalle tutkimuksen teoreettisiin lähtökohtiin ja analyysimenetelmiin. Jyväskylä: PS-kustannus, 29–51.

Merilampi, R. 2014. Mediakasvatuksen perusteet. Helsinki: BTJ Finland Oy.

- Nieminen, L. 2010. Lasten nuorten tutkimus: Oikeudellinen tarkastelu. Teoksessa Lagström, H., Pösö, T., Rutanen, N. & Vehkalahti K. (toim.) Lasten ja nuorten tutkimuksen etiikka. Helsinki: Yliopistopaino. 25–41.
- Pääjärvi, S. 2012. Lasten mediabarometri 2011. 7–11 –vuotiaiden lasten mediankäyttö ja kokemukset mediakasvatuksesta. Iisalmi: Painotalo seiska Oy.
- Pönkä, H. 2014. Sosiaalisen median käsikirja. Jyväskylä: Docendo.
- Repo, L. 2013. Pienet lapset ja kiusaamisen ehkäisy. Jyväskylä: Ps-kustannus.
- Sintonen, S. 2003. Mediakasvatus moraalikasvatuksena – paluu vanhaan? Tiedostotutkimus 2003, 31–42.
- Stowell, L. 2017. Oikeella tavalla online. Helsinki: Premedia Oy.
- Thorslund, E. 2009. Nuoret, netti j@ mobiili. Kodin turvaopas. Hämeenlinna: Kariston kirjapaino Oy.
- Tuomi, J. & Sarajärvi, A. 2013. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. Helsinki: Tammi.

SÄHKÖISET LÄHTEET

- Honkanen, J. 2017. Mediakasvatus perusopetuksen opetussuunnitelman perusteissa 2014. Lapin yliopisto. Pro gradu-tutkielma [viitattu 19.2.2018]. Saatavissa: <http://lauda.ulapland.fi/bitstream/handle/10024/63124/Honkanen.Jenni.pdf?sequence=1&isAllowed=y>
- Kupiainen, R., Uusitalo, N. & Vehmas, S. 2011. Naamatusten verkossa. Lasten ja nuorten mediaympäristön muutos, osa 2. Tampereen yliopisto. Viestinnän, median ja teatterin yksikkö [viitattu 4.3.2018]. Saatavissa: https://tampub.uta.fi/bitstream/handle/10024/65438/naamatusten_verkossa_2011.pdf
- Lehtikangas, A. 2016. Identiteetti, vuorovaikutus ja toimijuus verkossa. Kartoitus nuorten verkkokulttuuria käsittelevästä kotimaisesta tutkimuksesta. Verke [viitattu 4.3.2018]. Saatavissa: <https://www.verke.org/wp-content/uploads/2016/01/Lehtikangas-Identiteetti-vuorovaikutus-ja-toimijuus-verkossa.pdf>
- Lietsala, K. & Sirkkunen, E. 2017. Johdatusta sosiaaliseen mediaan [viitattu 10.2.2018]. Saatavissa: http://www.uta.fi/sis/iti/valintakoeteos/Sosiaalinen_media_2016.pdf
- Mediakasvatus. 2014. Lapset osallisena mediassa [viitattu 19.2.2018]. Saatavissa: http://www.mediakasvatus.fi/files/lapset_osallisena_mediassa.pdf

Mediakasvatusseura. 2014. Mediakasvatus pähkinänkuoressa [viitattu 19.2.2018].

Saatavissa: http://www.mediakasvatus.fi/wp-content/uploads/2014/05/Mediakasvatus_pahkinankuoressa.pdf

Mediakasvatusseura. 2017. Mediakasvattajan eettiset periaatteet [viitattu 13.3.2018].

Saatavissa: http://mediakasvatus.fi/mk_eettiset.pdf

Noppiari, E. & Uusitalo, N. 2011. Kavereita verkossa ja sen ulkopuolella. Näkökulmia nuorten verkkoyhteisöllisyyteen. Yksilöllinen yhteisöllisyys: avaimia yhteisöllisyyden muutoksen ymmärtämiseen [viitattu 28.2.2018]. Saatavissa:

http://tampub.uta.fi/bitstream/handle/10024/66236/kavereita_verkossa_ja_sen_ulkopuolella_2011.pdf?sequence=1

Parikka, H. & Saukko, M. 2012. Lasten suojelu ja digitaalinen media [viitattu 13.3.2018].

Saatavissa: <https://www.verke.org/wp-content/uploads/2016/01/Parikka-ja-Saukko-Lasten-suojelu-ja-digitaalinen-media.pdf>

Rongas, A. 2016. Vuorovaikutus ja viestintätaidot [viitattu 11.2.2018]. Saatavissa:

http://www.edu.fi/materiaaleja_ja_tyotapoja/tvt_opetuksessa/mika_ihmeen_sosiaalinen_media/vuorovaikutus_ja_viestintataidot

Spisák, S. & Toukonen, L. 2011. Ei nettikiusaamiselle! Opetusmateriaali 4. - 6.-luokille [viitattu 9.2.2018]. Saatavissa:

<https://dzmdrerwnq2zx.cloudfront.net/prod/2017/06/30141754/Ei-nettikiusaamiselle-Opetusmateriaali-4.-6.-luokille.pdf>

Terveiden ja hyvinvoinnin laitos. 2013. Sosiaalinen pääoma [viitattu 14.2.2018].

Saatavissa: <https://www.thl.fi/fi/web/hyvinvointi-ja-terveyserot/eriarvoisuus/hyvinvointi/sosiaalinen-paaoma>

Tutkimuseettinen neuvottelukunta. 2012. Hyvä tieteellinen käytäntö. Julkaisussa Hyvä tieteellinen käytäntö ja sen loukkausepäilyjen käsitteleminen Suomessa. Tutkimuseettisen neuvottelukunnan ohje 2012. Tutkimuseettinen neuvottelukunta, 6–7 [viitattu 18.3.2018].

Saatavissa: http://www.tenk.fi/sites/tenk.fi/files/HTK_ohje_2012.pdf

Vierelä, M. 2013. 5-6 -luokkalaisten käsityksiä Internetissä ja sosiaalisessa mediassa tapahtuvasta kiusaamisesta ja siihen puuttumisesta [viitattu 20.2.2018]. Saatavissa:

<http://lauda.ulapland.fi/bitstream/handle/10024/59799/Vierel%C3%A4.Maria.pdf?sequence=2&isAllowed=y>

Väänänen, M. 2017. VS: Opinnäytetyö. Sähköpostiviesti. Vastaanottaja Nurmela, L.

Lähetetty 4.1.2018.

WhatsApp. 2018. Ryhmäkeskustelujen käyttäminen [viitattu 18.2.2018]. Saatavissa:
<https://faq.whatsapp.com/fi/android/23776567/?category=5245251>

LIITTEET

Liite 1. Tiedote huoltajille

Liite 2. Haastattelun runko

Liite 3. Case-Justus

Liite 1. Tiedote huoltajille

Hei,

Olemme kolmannen vuoden sosionomiopiskelijoita Lahden Ammattikorkeakoulusta. Teemme opinnäytetyötä yhteistyössä Lahden kaupungin itäisen palvelualueen hyvinvointiryhmän kanssa. Tämän tiimin tehtäviin kuuluu lasten ja nuorten hyvinvoinnin edistäminen. Aluejohtotimistä yhteyshenkilönämme toimivat perusopetuksen aluepäällikkö Mauno Väänänen sekä Möysän ja Kirkonkylän koulujen rehtorit Kirsikka Saesma ja Hanna Alava.

Opinnäytetyön tarkoituksena on kerätä tietoa Möysän ja Kirkonkylän 5.-luokkalaisten oppilaiden kokemuksista sosiaalisessa mediassa tapahtuvasta viestinnästä. Ajatuksena on myös ideoida toimintamalleja, joiden avulla voidaan puuttua epäasialliseen viestintään sosiaalisessa mediassa. Tutkimuksen tulokset menevät itäisen palvelualueen hyvinvointityön tueksi. Samalla tietoa lasten kokemuksista saadaan opettajille ja teille huoltajille.

Toteutamme tutkimuksellisen osuuden koulupäivän yhteydessä. Haastattelemme lapsia pienryhmissä. Jotta voimme keskittyä lasten haastatteluun ja aineistoa saadaan kerättyä mahdollisimman tarkasti, äänitämme haastattelut. Lapset eivät ole missään vaiheessa yksilöhaastattelussa emmekä kerää lasten henkilökohtaisia tietoja. Noudatamme vaitiolovelvollisuutta sekä kunnioitamme hyvää tutkimusetiikkaa. Lopulliset tulokset esitellään koulujen henkilöstölle sekä oppilaiden huoltajille vanhempainillassa.

Ystävällisin terveisin,

Linda Nurmela ja Oona Vehviläinen
Lahden Ammattikorkeakoulu

Haastattelu toteutetaan Kirkonkylän koululla 1.2.2018. Palautathan lomakkeen allekirjoitettuna luokan opettajalle 31.1.2018 mennessä.

Oppilas _____ **saa osallistua** tutkimukseen

(oppilaan nimi)

Oppilas _____ **ei saa osallistua** tutkimukseen

(oppilaan nimi)

Huoltajan allekirjoitus _____ .

Aiheeseen johdattelevat kysymykset

- Mitä tulee mieleen sanasta some?
- Mitä sosiaalisen median palveluita käytät?

Viestintä sosiaalisessa mediassa

- Mitä sosiaalisen median palveluita käytät viestintään?
- Kuinka monessa sellaisessa viestintäryhmässä olet mukana, jotka koostuvat luokkasi oppilaista?
- Miten nämä ryhmät muodostuvat luokan sisällä?
- Minkälaisista asioista näissä ryhmissä vaihdetaan tietoa?
- Minkälaisia kokemuksia teillä on viestinnän sävyeroista? Esimerkiksi siitä kun whatsapp viesti ymmärretään väärin? Huom. sävyerot, emojiit. Miten ristiriitoihin on vaikuttanut viesteissä käytetyt emojiit tai vastaavat?

Toimintaideoita kiusaamiseen puuttumiseksi

- Millaisia kokemuksia teillä on kiusaamisesta tai mielipahan aiheuttamisesta mainitsemisenne sosiaalisen median palveluissa? **Onko sellaista luokkakavereiden kesken?**
  - **Onko sellaista esiintynyt teidän ryhmissä?**
  - Miten epäasialliseen viestintään tulisi puuttua, miten ja kenen kanssa niitä tulisi käsitellä?

Liite 3. Case-Justus

Justus on 10-vuotias poika. Hän on hiljattain muuttanut uudelle paikkakunnalle ja aloittanut uudessa koulussa. Justus on tutustunut luokan kahteen poikaan ja päässyt porukkaan mukaan. Pojilla on keskenään WhatsApp-ryhmä, missä he mm. vaihtavat kuulumisia ja jakavat videoita. Justus jakoi itsestään lauluvideon kavereilleen, sillä hän haaveilee muusikon urasta. Kaverit olivat jakaneet videon toiseen WhatsApp-ryhmään Joakimin tietämättä. Koulun käytävillä Justus sai kuulua olevansa surkein laulaja ikinä ja kuulostavansa kiekuvalta kukolta. Kaverit kiistivät tietävänsä miten muut olivat nähneet videon. Pilkkaaminen ja huutelu tapahtui aina välitunneilla. Viikossa Justuksen video oli levinnyt lähes kymmeneen eri keskusteluryhmään ilman lupaa. Nuori 10-vuotias poika oli todella pettynyt ja pelkäsi mennä kouluun. Justus ei tiennyt kenelle voisi puhua.

Miten neuvoisit Joakimia toimimaan? Mitä ajatuksia tarina herättää?